

NAŠE PLANINE

MJESEČNIK PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

GODINA III.

1951

Broj 11—12

Ing. Ivo Gropuzzo:

Deset dana u Visokim Turama

Komisija za alpinizam Planinarskog saveza Hrvatske priredila je u trajanju od 27. VII. do 8. IX. 1951. godine ekskurziju u Visoke Ture (Austrija), u skupinu Grossglocknera. Sudjelovali su zagrebački alpinisti i pripravnici: Stjepan Žulić, Vjekoslav Šantek, Ivo Babić-Gjalski, Alfred Židan, Dušan Krotin, Siniša Lešić, Mirko Zgaga i Ivo Gropuzzo.

Savijeni pod teškim naprtnjačama probijali smo se kroz vrevu automobila i šareno odjevenih turista, što su se nakupili na asfaltiranom platou kraj Doma Franje Josipa (2418 m), luksusnog hotela na rubu prostranog ledenjaka Pasterze. Nedaleko hotela, na padini posutoj kamenjem i rijetkom travom, sjeli smo da nešto založimo i stvorimo plan za daljnji rad. Blizu nas prolazile su stalno grupe i grupice turista raznih narodnosti po udobnom putu, koji vodi stalno uz rub korita prostrane Pasterze. Svaki bi čas po neki od njih sio na osamljeni kamen kraj puta, te se slikao sa Grossglocknerom, koji se uždigao u pozadini poput nazubljene piramide, ispresjecane zaleđenim žlijebovima i jarugama. Sunce je polako nestajalo iza snježnih padina Teufelskampa, dajući mu bezbroj nijansa, počevši od svjetložute pa sve do krvavo-crvene. Trebalo se pobrinuti za noćenje.

Sakupili smo svoje stvari te polako pošli prema prvoj planinarskoj kući. Hofmannshütte (2438 m) — kako sam drugačije zamišljao jednu od najprometnijih kuća, ishodišnu točku za uspone na Grossglockner. Na prljavoj pješčanoj padini korita gornjeg Pasterza-ledenjaka stisnula se neugledna građevina; čovjek bi je skoro nazvao zemunicom. Bez muke možeš dohvatići krov! Malena kuhinja, blagovaonica, skupna ležišta i nedaleko kuće nehigijenski nužnik, koji temeljito kvari svježi gorski zrak — to je sve što čovjeku ovdje upada u oči. Kakve li razlike od luksusnog hotela, udaljenog odavde niti pola sata laganog hoda! Prvi neugodni dojam međutim znatno ublažuje čistoća, urednost i uslužnost, na koju nailazimo u unutrašnjosti kuće.

Nakon dugotrajnih pregovaranja da nas uopće prime na noćenje (na to naime imaju pravo samo članovi Ö. Alpenvereina i drugih društava, koji s njom imaju ugovor, što nije slučaj sa PSJ) i da nam daju popust, odvela nas je opskrbnica na skupno ležište, gdje ćemo, stisnuti kao sardine, po dvojica na jednome ležaju, provesti prvu noć u carstvu Grossglocknera. Tačko nas spavanje nije pri-

vlačilo pa smo izašli pred kuću i sjeli na drvene klupe, odakle se, sa visine od kojih stotinjak metara, pruža lijep vidik na raspucanu površinu Pasterze. Gledan odavde, ledenjak je izgledao kao neka bijela, namreškana rijeka, koja se u nekoliko blagih zavoja spušta od nepreglednih snježnih polja oko Johannisberga, te naglo nestaje na rubu pločastih škriljavih stijena, pod kojima se sada gradi električna centrala. Sve izgleda tako maleno i blizu, pa te naprosto čudi, da ljudi vidiš sitne poput mravi, koji mile polagano, jedva primjetno. A ipak je to potpuno razumljivo, kada se uzme u obzir, da je ledenjak širok preko jednog kilometra, a dugačak 7—8 kilometara.

Sutra ćemo svi na vrh Grossglocknera. Pokušavali smo da kroz sumrak nazremo kuda vodi put. Nismo vjerovali da preko tih strmih stijena i ledenjaka prolaze toliki turisti svih dobi, nenavikli borbi sa prirodom. Kako mora da je teška uloga vodiča, koji na takvim terenima preuzimaju odgovornost za vlastite živote i živote svojih klijenata.

Moram priznati da sam bio malo uzbudjen. Ta sutra ću prvi puta preći visinu od tri hiljade metara te se popeti gotovo do četiri hiljade! Hoću li osjećati smetnje tako često opisivane visinske bolesti? Kako li ću se snaći na ledu, tvrdom poput kamena i podmuklim ledenjačkim pukotinama? Nikako mi se nije išlo na spavanje. Nastojao sam srediti dosadašnje utiske. Da li su mi očekivanja ispunjena ili možda čak i nadmašena?

*

Ako odbijemo dva dana provedena u razgledavanju Graza, prvi smo susret sa austrijskim Alpama doživjeli toga dana, kada smo se ujutro iskrcali iz vlaka u Lienzu, malom ali veoma prometnom turističkom mjestu, koje se stisnulo u dolini, zatvorenoj s jedne strane strmim bijelim stijenama Lienških Dolomita, a s druge strane obraslim padinama Schober-skupine, zadnjeg ogranka Visokih Tura. Udobni poštanski autobus poveo nas je uzorno uređenom alpskom cestom prema konačnom cilju naše ekskurzije — Grossglockner-skupini.

Mnogo sam čitao o ljepotama Grossglocknera i njegove okolice, ali moram iskreno priznati da sam ostao pomalo razočaran. Svaka čast samom vrhu Grossglocknera te njegovim najблиžim i najvišim susjedima, koji su okovani u ledeni i snježni oklop. Oni su visoki, moćni i impozantni. Međutim, cijela njihova okolica, bezbroj vrhova i vršaka, od kojih mnogi prelaze visinu od 3000 metara, ne ostavljaju na čovjeka naročiti dojam. Sve je ovdje smeđe-sivo, jednolično, prljavo. Škriljavo se kamenje mrvi u rukama ili raspada u pravilne ploče, uslijed čega vrhovi izgledaju kao pješčani humci. Nema ovdje onih živilih boja i kontrasta, bijelih stijena, tamnozelene šume i krševitih pašnjaka, posutih šarenim cvijećem, koji su tako karakteristični za vapnenačke planine.

*

Slijedećeg dana, u četvrtak, ustali smo veoma rano. Oboružani derezama, cepinima i užetima, spustili smo se dobro izgaženim pje-

skovitim putem na Pasterzu. Čudan je to osjećaj, kada čovjek prvi puta stupa na ledenjak. Na tvrdoj se površini skližu noge, a ni jakim udaranjem ne može se zabiti niti šiljak cepina u led. One pruge i bore, koje su nam izdaleka izgledale sitne i nezнатне, pretvorile su se u pukotine, često široke i preko dva metra, koje smo s mukom zaobilazili. Sve što je čovjeku nepoznato izaziva kod njega strah i nesigurnost. Tako je i kod nas pomanjkanje iskustva urodilo često i nepotrebno velikim oprezom. Pažljivo smo zaobilazili svaku veću pukotinu, te smo nakon više od pola sata hodanja u veoma izlomljenoj crti stigli na drugi kraj ledenjaka. Sto smo se više približavali stijenama i ledenjacima, koji su izdaleka izgledali tako strmi i ne-prohodni, dobivali su oni sve blaži i položeniji izgled.

Stigavši do ruba ledenjačkog korita, počeli smo se uspinjati u serpentinama po trošnoj, blatinjavoj stijeni, u kojoj se nazirao raznovani put, označen kamenim čovuljcima (Steinmandel), gotovo jedino vrstom markacije, na koju smo naišli u višim područjima Visokih Tura. Nakon jednosatnog uspinjanja prešli smo u lijevo na prostrani Hofmanns-Gletscher, preko kojega je vodio dobro ugaženi trag. Pričvrstili smo dereze te se počeli polako uspinjati slabo naboranom površinom ledenjaka. Na nekoliko su mjesta ispod naslage svježeg snijega zjapile podmukle pukotine, koje međutim ovdje nisu brojne niti široke. Nakon trosatnog hodanja stigli smo bez većih poteškoća do Erzh. Johann-Hütte (3454 m), najviše planinarske kuće u Visokim Turama, koja se nalazi na glavici zvana Adlersruhe.

Adlersruhe — »odmaralište orlova« — kako dobro izabранo ime! Na kamenoj uzvisini, na domaku najvišeg vrha Austrije, smjestila se velika i udobna građevina. S jedne se strane ispod nje ruši više stotina metara okomita stijena, sa druge se dvije strane protežu ledenjaci, dok se sa četvrte strane uzdižu crne piramide Malog i Velikog Glocknera. Međutim, kako se publika u toj kući razlikuje od poletnih orlova! Gotovo se uopće ne može vidjeti mladih ljudi. Većinom planinari poodmakle dobi, stranci praćeni vodičima, a mnogi se niti ne pokušavaju uspeti na nedaleki vrh, već ostaju u domu, gdje na visini od preko 3400 metara možeš dobiti u svako doba toplo varivo, meso, pa čak i zelenu salatu, što sve stiže ovamo iz doline žičarom. Samo se po sebi razumije, da i cijene odgovaraju nadmorskoj visini kuće, tako da i čašu vode moraš platiti 40 groša.

Nakon kratkog odmora krenuli smo na vrh Grossglocknera, ostavivši uže i drugu prtljagu u kući. Bili smo dobro raspoloženi. Sva su se strahovanja o visinskoj bolesti raspršila. Prešli smo visinu od 3500 metara, a da nismo osjetili nikakve ozbiljnije poteškoće. Po strmom smo snježaniku stigli na sedlo, odakle put dalje vodi suhom stijenom. Taj nam je dio puta konačno odstranio razočaranje, koje nam se podsvjesno rađalo u srcu; radi prelaganog i prejednostavnog uspona. Naime, uslijed velikih količina snijega i leda, koje su zapale ove zime, ne nalazimo doslovno nikakvog osiguranja na grebenu, koji je nekada na cijeloj dužini bio proviđen čeličnom žicom. Svega nekoliko savijenih i polomljenih željeznih šipki podsjeća nas na to, da je ovuda nekada vodio dobro osigurani put.

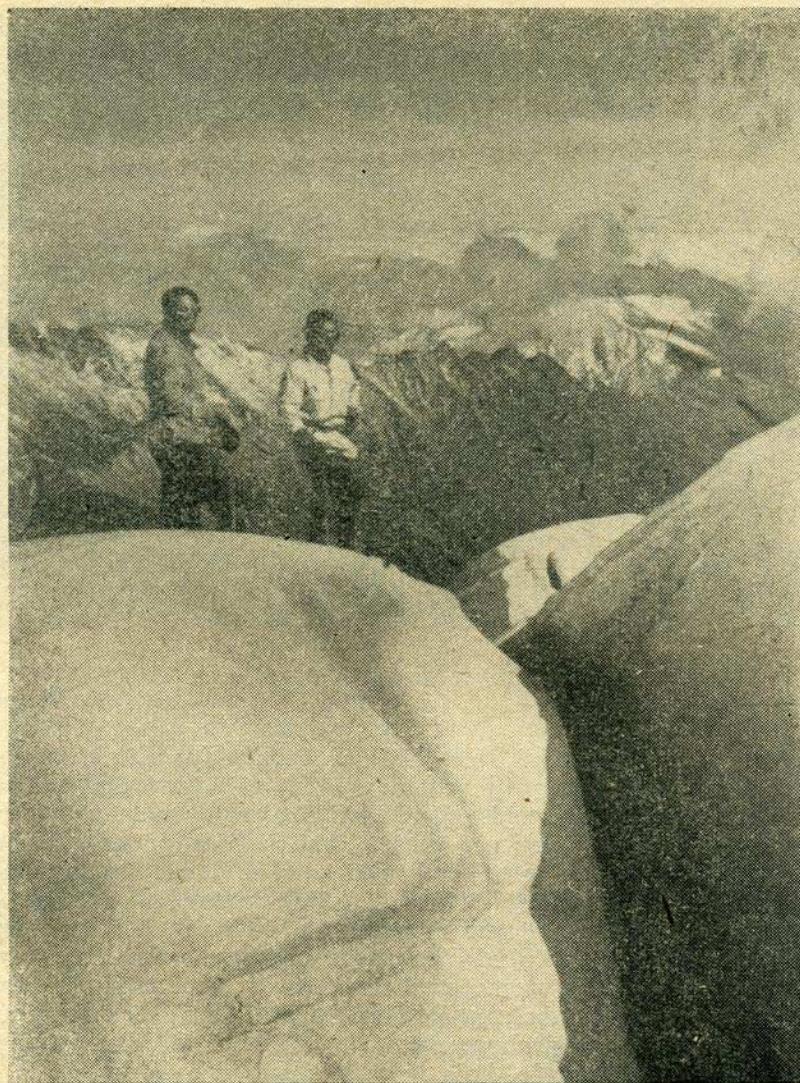

Grossglockner (3798 m)

Foto: M. Zgaga

Na sedlu smo ostavili cepine i dereze. Nakon pola sata ugodnog, srednje teškog slobodnog penjanja, birajući put svaki po vlastitom nahođenju, stigli smo na vrh Grossglocknera (3798 m).

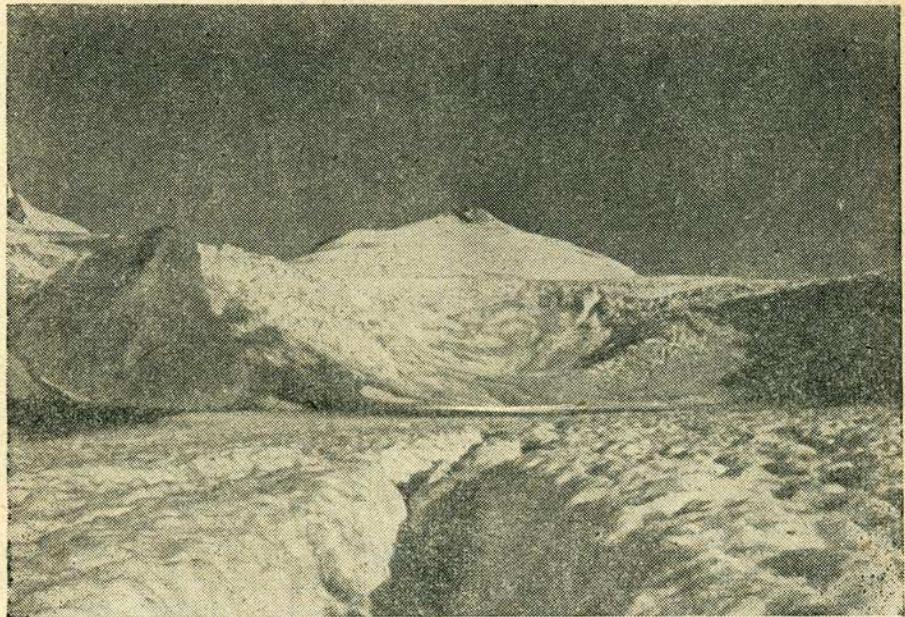
Pogled je sa vrha bio krasan. Kuda god čovjeku oko segne — sve sami vrhovi, ledenjaci i doline. Na zapadu Gross Venediger, Dachstein, nešto lijevo Dolomiti, na horizontu Mt. Blanc. Na jugu Schober-skupina, Lienški Dolomiti, a sasma daleko, jedva vidljive, Julisce Alpe.

Ispod Teufelskampa (3564 m)

Foto: M. Žgaga

Hladan naš je vjetar brzo otjerao sa vrha, pa smo se uskoro našli svi na okupu u kući. Kako je u planu ekskurzije bilo predviđeno da pojedine grupice potpuno samostalno izvršavaju uspone, to smo se razdijelili. Dok su drugi ostali noćiti na Adlersruhe, Mirko, Siniša i ja još smo isti dan krenuli natrag na Hofmannshütte. Za manje od dva sata stigli smo na Pasterza-ledenjak. Kako se čovjek brzo privikava na nove okolnosti! Već je potpuno nestalo kod nas nesigurnosti i nepovjerenja. Ovoga smo puta prešli ledenjak skoro u ravnoj liniji, preskačući gotovo sve, pa i najšire pukotine.

Na Pasterza-ledenjaku, u pozadini Johannisberg (3460 m)

Foto: M. Zgaga

U petak nismo ustali rano. Tek u devet sati, nakon obilnog doručka, krenuli smo najprije putem, a zatim preko ledenjaka (Oberste Pasterzenboden) do velike i udobne Oberwalderhütte (2973 m), koja od svih kuća u Glockner-skupini ima najljepši i najpogodniji položaj. Sa sobom smo ponijeli hranu za dva dana, dok smo sve drugo ostavili na Hofmannshütte. Isto poslije podne, kako bismo što bolje iskoristili dan, pošli smo na potpuno bijeli vrh Johannisberga (3460 m), koji je od kuće udaljen svega par sati hoda. Uspeli smo se sa sjeverne strane po strmoj padini, prešavši usput preko snježnog mosta jednu široku i duboku pukotinu. Spustili smo se na suprotnoj strani preko zaledenog grebena, žureći se prema kući da se sklonimo od ledenog vjetra i magle, koja se počela sve više sakupljati.

Rano ujutro slijedećeg dana ustali smo i otišli do prozora da vidimo kakvo je vrijeme. Gusta, mlječna magla vukla se oko kuće. Bilo nam je jasno, da o nekom ozbilnjijem usponu nema ni govora. Zavukli smo se opet pod pokrivače, ali nam nemirni duh nije dao spavati. Otišli smo na lutanje po ledenjacima. Uskoro smo došli na trag grupe Austrijanaca, koji su se kroz maglu nastojali probiti do Heinr. Schweiger-Hütte, koja leži u neposrednoj blizini Gr. Wiesbach Horna. Hodajući za njima prešli smo Bockkar Scharte (3038 m) te preko raspucanog Bockkar Kees-a došli do Keil Scharte (3200 m), škrbine na koju se spušta greben sa vrha Gr. Bärenkopfa. Po dugačkom, ne suviše strmom grebenu, zaprašenom svježim snijegom, napredovali smo u magli, penjući preko drobljivog stijena i skačući

Pasterza-ledenjak — s puta u Schober-skupinu

Foto: M. Zgaga

po velikim pločama škriljavog kamenja, koje su u neredu razbacane po hrptu grebena. Nakon što smo u prečnici, tik uz rub snježne strehe, prešli zaledenu padinu, stigli smo do najviše točke grebena na vrh Gr. Bärenkopfa (3401 m). Magle su se počele trgati. Na momente su se pojavljivali susjedni vrhovi: Hohe Dock (3348 m), Mitt. Bärenkopf (3357 m), Klockerin (3422 m) i daleko u pozadini Gr. Wiesbach Horn (3564 m). Na podnožju Klockerina primjetili smo grupu Austrijanaca kako se probija kroz svježi snijeg. Uskoro su magle ponovo zastrle vidik pa smo se požurili natrag prema Oberwalderhütte.

Nedjelja je osvanula također tmurna, no magle su i oblaci bili rastrgani, pa smo očekivali poboljšanje vremena. Ne suviše rano izjutra krenuli smo prema Gr. Wiesbach Hornu. Dug je i naporan put od Oberwalderhütte do tog impozantnog vrha. Prošavši u dugoj prečnici snježne padine Gr. Bärenkopfa, mora se čovjek popeti na vrh Klockerina, da se zatim ponovo spusti nekoliko stotina metara u prostranu snježnu kotlinu. Zaobilazak tog vrha nije moguć radi strmih ledenjaka i velikog broja pukotina na njegovom podnožju. Iz kotline put se uspinje na sedlo nedaleko vrha Bratschenkopfa te se ponovo spušta kojih dvijesto metara pod završnu piramidu Gr. Wiesbach Horna. Ovdje smo se malo odmorili pa zatim krenuli na zadnji dio uspona, preko drobivog kamenitog grebena. Sam je uspon lagan preko očekivanja, te uvježbanjem alpinisti nije potrebno niti uže.

Grossglockner (3798 m), pogled s juga

Foto: M. Zgaga

Povratak na Oberwalderhütte zahtijevao je od nas ogromnih napora. Da bismo se popeli i na vrh Bratschenkopfa (3403 m), pošli smo sada zaledenim grebenom u kome su već bile iskopane stepenice. Umorni i gladni, počeli smo osjećati sve poteškoće kretanja u toj nadmorskoj visini. Nakon svakih dvadesetak metara uspona morali smo stati da bismo uhvatili dovoljno zraka i umirili pojачano udaranje sreca. Ponovni uspon na Klockerin izveli smo zadnjim snagama. Na vrhu nam je odlanulo. Pred nama se nalazio doduše još dugi put, ali samo spuštanje i vodoravno prelaženje ledenjaka. U sumrak smo stigli do kuće, gdje smo se ponovo sastali s ostalim članovima ekipe, koji su se vraćali sa Johannisberga.

Na dosadašnjim smo usponima stekli dovoljno iskustava pa smo se osjećali sposobnima i za teže i strmije uspone u ledu. Naročito nas je privlačio bijeli vrh Teufelskampa (3564 m), od kojeg se prema Oberwalderhütte spuštaju strme snježne padine, ledeni skokovi i pukotine. Proučivši sve mogućnosti prolaza, odlučili smo da sutradan pokušamo uspon u najkraće mogućem pravcu. No vrijeme nam je pokvarilo planove...

Jutro je osvanulo tmurno i kišovito. Dugo smo ležali u spa-vaonici, očekujući da se magle i oblaci razidu. Nešto prije podne odlučili smo spustiti se u Hofmannshütte da nekako utučemo dosadu. Na to nas je pomalo nagnala i negostoljubivost kuharice u Oberwalderhütte, koja je više puta uzastopno odbila da nam skuha našu hranu, te smo bili prisiljeni jesti hladne konzerve i piti hladno, grudasto »Care«-ovo mljeko. Prokisli do kože, stigli smo veoma brzo

ore: Magleno more ispod Eiskögele

Foto: M. Zgaga

Dolje: Uspon na Teufelskamp

Schober-skupina — pogled sa Böses Weibe (3121 m)

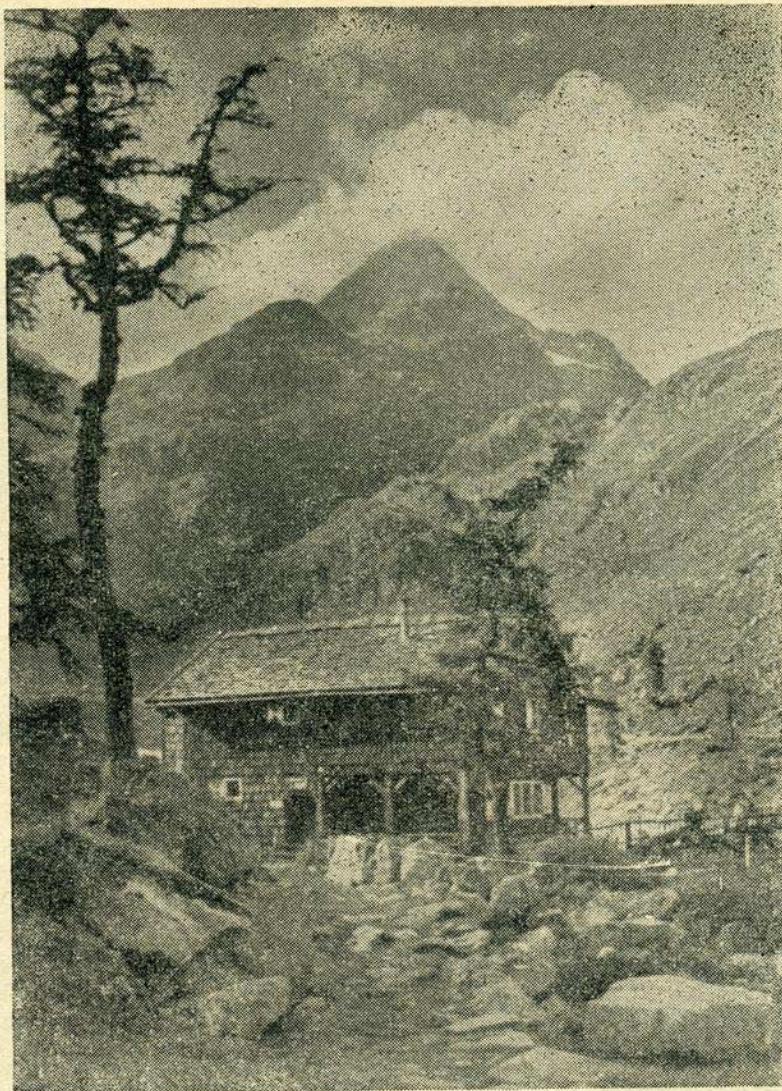
Foto: M. Zgaga

u Hofmannshütte, koja nam je unatoč vanjske neuglednosti, ostala u najljepšoj uspomeni radi gostoljubivosti ukućana. Kasno smo u noći pošli na spavanje, bez ikakvih planova.

Rano ujutro probudilo nas je komešanje planinara, koji su se spremali na ture. Izašli smo pred kuću. Svježim snijegom pokriveni Grossglockner kupao se u tamnom modrilu neba, obasjan prvim zracima sunca. Nigdje oblačka ni daška vjetra. Brzo smo se spremili te pohitali natrag na Oberwalderhütte. Nakon kratkog odmora, opremljeni užetom, derezama, cepinima i suhom hranom, pošli smo prema ledenim skokovima Teufelskampa. Bezbroj smo stepenica morali iskopati u tvrdom ledu, dok nismo stigli na taj bijeli vrh. Stekli smo kod toga jedno novo iskustvo: da na ledenim stijenama bez naročitih klinova za led čovjek ne može računati ni na kakvo osiguranje. Isto tako nisu dovoljne niti naše dereze sa osam zubi. Sve nas je to odvratilo od nauma da odemo u »Pallavicini Rinne«, strmi ledeni žlijeb, koji vodi od podnožja gotovo do vrha Grossglocknera.

Sa Teufelskampa smo pošli na Romariswand (3511 m) te dalje, penjući i spuštajući se preko tornjeva u veoma eksponiranom kršivom i skliskom grebenu na Schneewinkelkopf (3478 m) i Eiskögele (3484 m). Pogled na prekrasno magleno more naplatio nam je sve napore uspona.

Kad smo kasno uveče stigli kući, dočekalo nas je jedno iznenadnje. Umjesto drugova našli smo ceduljicu, kojom nam javljaju da su otišli u Lienz, odakle će na tri dana u Schober-skupinu. Najprije smo se ljutili što su na taj način mimo dogovora produžili naš

Lienzerhütte (1977 m)

Foto: M. Zgaga

boravak u Austriji. No uskoro smo se umirili te odlučili da odemo za njima, ali ne autom, nego pješice, putem koji vodi kroz cijelu Schober-skupinu, stalno u visini iznad 2000 m (Wiener Hochweg).

Sutradan rano ujutro spustili smo se na Hofmannshütte i Franz Josephs Höhe, te preko Pasterze (Untere Pasterzenboden) stigli na spomenuti put. Još smo neko vrijeme mogli promatrati prostrani ispucani Pasterza-ledenjak, sve dok se nismo preko malog sedlašca prebacili na drugu stranu masiva Grossglocknera — u područje Schober-skupine.

*

Dva smo dana vukli teške naprtnjače po slabo ili nikako označenim putevima, preko prljavih ledenjaka i razbacanih morena, pomažući si kartom i instinktom. Popeli smo se na rastrgani vrh Böses Weibe (3121 m) sa kojeg se pruža vidik na gotovo sve vrhove Schober-skupine te na Grossglockner. Prošli smo uz veliku Salmhütte (2638 m), noćili u čistoj i urednoj Glorershütte (2642 m), prošli pokraj Eberfelderhütte (2346 m) da uveče drugog dana stignemo u Lienzerhütte (1977 m), završivši time visinski prijelaz Schober-skupine.

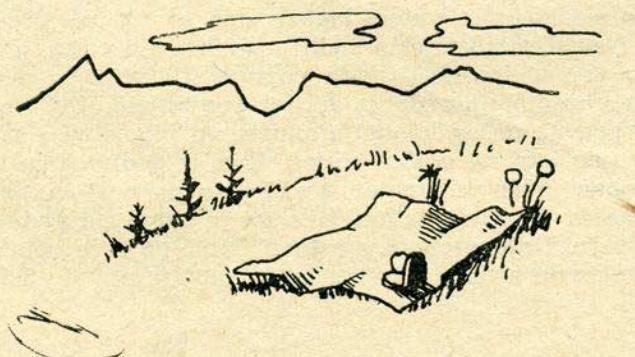
Čudna je ta Schober-skupina. Gradena od škriljevaca kao i Glockner-skupina, odlikuje se ona oštrim i rastrganim vrhovima, koji često podsjećaju na ruševine, oko kojih su razbacane cigle, crijeponi i drugi građevni materijal. Ništa čovjeka ne privlači da se uspne na njih. Ledenjaci su ovđe rijetki, pretežno veoma prljavi i posuti razmravljenim kamenjem. Doline su međutim lijepo, obrasle zelenom travom. Bezbroj potoka, potočića i vodopada daje im posebnu draž. Obilje vode čini planinarenje ovđe vrlo ugodnim. Često sam pomiclao, kalko bi se snašao u bezvodnom kršu Dinarskih planina planinar, naučen na ovakve uvjete. Skapao bi od žedi!

Ovdje se susreću i brojna stada ovaca i krava, čega nema u području Grossglocknera, koje je proglašeno nacionalnim parkom. Kuće su u Schober-skupini velike i lijepo, razmještene na udaljenosti od pola dana hoda. Veoma su slabo posjećivane.

U petak 7. IX. napustili smo Lienzerhütte. Nakon pet sati pješačenja dolinom divljeg gorskog potoka Debanbacha, stigli smo u Lienz, ishodištu točku naših alpskih tura u Austriji. Jednu smo noć prospavali na travi pred željezničkom stanicom te slijedećeg jutra otputovali u Klagenfurt, a zatim u Rosenbach, gdje se ekipa ponovo našla na okupu, da zajednički krene kući.

*

Time je završena prva poslijeratna ekskurzija zagrebačkih alpinista u inozemne planine. Premda nisu, uslijed kratkoće vremena i pomanjkanja tehničke opreme izvedeni neki naročito vrijedni usponi, ipak je ona u potpunosti postigla svoj cilj. Veći je broj mladih hrvatskih alpinista stekao dragocjena iskustva, te se osposobio za samostalno kretanje po ledenjacima velegorja.

Viševica (1428 m)

Barometar nam nije bio sklon. Počeo je padati, ali mi se nismo dali uplašiti. U najgorem slučaju mjesto na Viševicu oticićemo na Petehovac, jer na Petehovcu postoji dom, a već iz vlaka, kad se budemo približavali Delnicama, moćićemo prosuditi sa priličnom sigurnošću kakvoće biti vrijeme.

Nismo se prevarili. Već u rano svitanje, dok se lokomotiva dah-tajući uspinjala bogatim i nepreglednim crnogoričnim šumama prema Skradu, bilo nam je jasno da nas očekuje relativno lijepi dan. Zbogom, Petehovče! Mi idemo na Viševicu!

Kod željezničke stanice Vrata među nama nastalo je komešanje. »Evo, tamo je put za Bitoraj«. »Eh, što su krasni ti pašnjaci«. »A kad ćemo na Bitoraj?« Padala su pitanja i odgovori, a još napola snene glave nagibale su se kroz otvorene prozore željne svježeg gorskog zraka i lijepih vidika.

Prešli smo željeznički most preko rijeke Ličanke i ulazimo u stanicu Fužine. Ne znaš što bi radije gledao: Ličanku sa Ličkim poljem i gradilištem Vinodolske hidrocentrale, ili vijenac planina koje su u blagom polukrugu opasale Ličko polje.

Još svega 4 km i mi smo na cilju naše vožnje. Dahti lokomotiva. Kao da i ona osjeća da će uskoro biti lišena napornog puta. Još svega par kilometara i pruga se počinje spuštati prema našem plavom Jadranu. Na stanicu Lič sišli smo s vlaka i krenuli nizbrdicom u samo mjesto Lič.

Ugodno iznenađenje! Već kod same željezničke stanice ugledali smo markacije. Ipak, ipak, još nekome leži na srcu Gorski Kotar. Koliko on imade obožavatelja, ali, eto, nekako zapostavljen je, a ni sami ne znamo iz kojeg razloga.

U selu nismo dobili mlijeka. Ništa zato! Mi radosno nastavljamo put gazeći obilnu jutarnju rosu na bujnoj travi. Prešavši preko brvna Ličanku, stižemo na kraj Ličkog polja, nedaleko nekadanje crkvice Sv. Marije Snježne, koja je tokom prošlog rata porušena. Tu smo zastali i doručkovali. Još po jednu cigaretu i počeli smo da se uspinjemo.

Dobro markiranim putem lagano smo se uzdizali prema Javorju (1122 m). Na nekoliko mjesta sjekli smo šumsku cestu, a za nepunih 20 minuta već se iza naših leda pojavila Učka, koja se pokazivala sve višom i višom uporedno sa našim penjanjem. Uskoro smo zašli u šumu i pravac našeg kretanja zauzeo je jugoistočni smjer. Naišli smo na snijeg i to na obilan snijeg. Ova je godina bila bogata snijegom. Dobar jedan kilometar gazili smo na cesti naslagu snijega od 1—2 metra debljine. Istina, bilo ga je samo na padinama okrenutim sjeveru i sjeveroistoku i to u šumi gdje je relativno težak pristup sunčevim zracima koji u maju i ovdje obilato žežu.

Stigli smo na Javorje. Tu se odvaja put za Bitoraj. Na Javorju je nekad bila lovačka kuća. Sad se još vide tragovi zidova i jedino su još na životu dvije cisterne. Tu smo našli i na daske. Po svemu sudeći predstoji neko građenje. Vjerojatno opet neko lovačko sklonište.

Odavde smo krenuli u pravcu jugoistoka da malo zatim skrenemo ravno prema jugu zaobilazeći Viševicu. Nepunih 20—30 min. pod samim vrhom Viševice, na njenom jugoistočnom obronku nalazi se izvor sa izvrsnom vodom. Od izvora svega par metara teče mali potočić, koji se gubi u samoj livadi, tako da imademo pred očima tipični krški pojav, izvor i ponor. Tu, na tom proplanku, okruženom vrhovima koji prelaze visinu od 1350 metara, odjevenih u bjelogorično i crnogorično ruho, u neposrednoj blizini izvora imperativno se nameće misao o gradnji planinarskog doma.

Oduševljeni suncem koje se probilo iza lake koprone oblaka, sjeli smo na tratinu u blizini izvora. Sunce nas je milovalo, a Joža i Veljko zabavljali su nas mandolinom i gitarom. Divno su odjekivali zvuci instrumenata pod njihovim majstorskim prstima. Naša su lica bila ozarena srećom, a oni su bili neumorni.

Trebalo je krenuti dalje. To je ujedno i najteži dio puta. Mar-kacije su vrlo dobre, ali put nije izgrađen. Strmi uspon preko snijega iziskivao je češće postajkivanje, a i borbu sa gustišem. Konačno smo stigli na bilo i bilom za par minuta na vrh.

Napokon na vrhu na visini od 1428 metara! To je Viševica, ta toliko privlačna, a tako rijetko posjećivana planina Gorskog Kotara. Na koju stranu da se okrenemo? Na jugu Jadran sa otocima. Na zapadu Učka, a u njenom okrilju leže Opatija i Lovrana. Na sjeverozapadu Risnjak i Hrvatski Snježnik, dok se u pozadini između njih, kao da ih grli, uzdiže njihov stariji i veći brat Slovenski Snježnik.

U pravcu sjevera proteže se Bitoraj, a na istoku ponosno se ispružila Bjelolasica (1533 m), dok nam u pravcu jugoistoka pogled pada na sklop prekrasnih i nezaboravnih Bijelih stijena (1335 m).

Stani i uživaj! Ispod nas, u pravcu sjeverozapada, leži Ličko polje sa Ličankom, mjestom Lič i Fužinama. U istom pravcu pod samim Jelenčićem (1106 m) smjestio se Fužinski Benkovac, a iza Jelenčića nadovezuje se u istom smjeru njegov blizanac Tuhobić (1106 m) koji mu je i po visini i po konfiguraciji tla zaista blizanac.

Sve je pred nama kao na dlanu. U pravcu zapada leže Mali i Veliki Kobiljak, a iza njih Medvedak. Iza nas more sa velebitskim masivom, otocima i otočićima, pa nepregledni primorski krš. U suprotnom pravcu nepregledne šume i gorski pašnjaci. Sami sebe uvjерavamo da ni jedna planina nema i ne može da pruži nešta sličnog. U mislima se tog časa nalazimo na Kumu, Lisci, Mrzlici, Medvednici, Samoborskom gorju, Kamniškim i Julijskim Alpama. Ne, zaista što se tiče pogleda to ni sam Triglav, taj simbol i ponos svakog planinara, nije u mogućnosti da nam pruži ono što nam je u tom pogledu pružila Viševica. Tu je sve pred nama. Nismo doduše na visini od 2000 metara, ali tu je more, naš plavi Jadran, pa cijeli Gorski Kotar, koji očekuje planinarske noge da se odmore na njegovim baršu-

nastim pašnjacima i planinskim proplancima. On, taj Gorski Kotar, tako nas radosno očekuje, a tamna boja njegove crnogorice, kao da nam daje slutiti da žali što smo ga tako zanemarili.

Ali, ne! Mi smo njegovi revni posjetioci. Od Kleka preko Bijelih stijena, Bjelolasice, Petehovca, Bitoraja, Risnjaka i Snježnika, pa preko svih onih znanih velikih i malih nebrojenih vrhova sve čemo mi to posjećivati i konačno jednom staviti Gorski Kotar na ono mjesto u koje spada u planinarskom i turističkom smislu.

A dolina Kupe? Zar da i nju u tom zanosu mimođemo? Pa Zeleni vir, Kamačnik, Kozarac i Lovnik? Jedno za drugim nižu se mjesta i vrhovi jedan ubaviji od drugog. Premalo ima nedjelja u godini dana, a da bi se moglo upoznati ljepote Gorskog Kotara.

Sunce se lagano počelo nagibati zapadu. Podne je prošlo i treba se spremati na polazak. Ta puna 2 sata napajali smo svoje oči sa vrha Viševice ljepotama što nam ih ona tako obilato pruža. U 12 sati i 45 min. odlučismo se za pokret. No mi ne bi bili pravi planinari kad bi se natrag vraćali istim putem. Pravac kretanja je Risnjak, dakle sjeverozapadno, i nema sumnje ako se budemo držali tog smjera da čemo stići kamo trebamo, a osim toga i mnogo ranije, jer ne želimo više ništa zaobilaziti. Još jedan pogled! Svi se vrtimo oko svoje osi, a zatim se veselo spustimo niz sjeverozapadni rub vrha po debeloj naslagi snijega, kojeg je bilo mjestimice 3—4 metra, kojih 100—150 metara u nizinu. Nastalo je skijanje bez skija. Bilo je smijeha i padanja. Odmah si prepoznao skijaše. Sve se to odigravalo u nestashluku i obijesti, jer smo bili puni ushićenja kao mala djeca kad dobiju novu igračku.

Put nas je vodio mimo Oštrog vrha (1276 m). Prelazili smo nekoliko puta pašnjake, dok se na jednom nismo opet zaustavili. Gitara i mandolina opet su zabrujale, a kad je svirka prestala svi smo došli jednodušno do zaključka, da je na ovakovom jednom mjestu morao u mašti pisaca biblije postojati Zemaljski raj u kojem su se Adam i Eva bezbrižno šetali dok nisu zagrizli u kiselu jabuku.

Vrijeme je odmicalo. Još jedan pogled na Viševicu i kroz guščik penjali smo se na bilo s kojeg nas je nemarkirani put niz točilo vodio ravno na Ličko polje. Tko da opiše ljepotu te divljine?! Pa opet sve je tako skladno i dražesno. Same suprotnosti! Tamo livade sa bezbroj encijana i kaćuna. Tu crnogorica sa gustom sjenom, a čas zatim bukova šuma sa svježim mlječno-zelenim, tek pred nekoliko dana iščahurenim lišćem.

Pod nogama gуста nasлага borovih iglica služi nam kao najfiniji čilim, a zatim šuštavo, u jesen opalo bukovo lišće bučno prati naše užurbane korake. Spuštamo se sve niže i niže. Evo već se naziru obrisi Ličkog polja i za tili čas hodamo ravnicom. Cobani nam prijazno odzdravljaju i daju nam upute gdje čemo u selu dobiti mlijeka. Žurimo, jer smo žedni. Vode? Ne, mlijeka, mlijeka sa gorskih pašnjaka.

»Hoćete li kuhanu ili nekuhanu?« upita nas Marija, a mi kao u koru jednoglasno otpjevamo: »Donesite jedno i drugo.«

Nisi pravo ni dlanom o dlan pljesnuo, a mi smo istrusili 5 litara. Da ga je bilo više ne znam kod kojeg bi se broja bili zaustavili.

Platili smo 125 dinara i na brzinu izđosmo pred kuću, gdje još zapjevasmo i odsviramo par pjesmica u znak zahvalnosti na ljubaznosti domaćice, a odatle za pola sata bili smo već na željezničkoj stanici Fužine. U 16 sati i 20 minuta već smo udobno sjedili u ubrzanom vlaku koji nas je vozio za Zagreb.

Da smo obilno komentirali naš uspjeli izlet, razumljivo je samo po sebi, a također i to da je Viševica s tim izletom dobila još više svojih obožavatelja, t. j. onih koji su je tog dana prvi put posjetili.

Ovom zgodom ne smijem mimoći PD Rijeku koje si je dalo dosta truda i izvršilo vanredno dobro markiranje puta preko Javorja za Viševicu. Međutim put, kojim smo se mi vraćali, mnogo je kraći, iako je nešto naporniji, pa bi prema tome i taj put trebalo markirati, jer on to po svojoj osebujnosti i zасlužuje.

Božidar Kirigin:

Novi visinski meteorološki opservatorij na Bjelašnici

(φ $43^{\circ}42'$ λ $15^{\circ}55'$ Hs = 2067 m)

U udaljenosti od 20 km od Sarajeva prema jugozapadu uzdiže se prostrani planinski masiv Bjelašnice sa šumovitim predgorjem — Igman-planinom. Ovaj planinski masiv sastoji se uglavnom od dva grebena koji se prostiru od istoka prema zapadu. U zimskim mjesecima ovaj visinski plato, čiji se vrhovi uzdižu iznad 2000 m (Velika Vlahinja, Mala Vlahinja, Krvavac i Hranisava) ostavlja svojom ljestvom pejsaža i širinom vidika na svakog planinara nezaboravne utiske.

Godine 1894. sagrađena je na Bjelašnici prva visinska meteorološka stanica I. reda na Balkanskom poluotoku. Ova meteorološka stanica bila je u to vrijeme najjužnija visinska stanica u Evropi, poslije stanice Pic du Midi u Francuskoj. Tek izgradnjom visinske meteorološke stanice na Mussali (2925 m) u Bugarskoj, stanica na Bjelašnici zauzela je drugo mjesto. Poslije dugog niza motrenja, od preko 46 godina, meteorološka stanica na Bjelašnici, osim neznatnog prekida od dva mjeseca u 1894. uništena je u listopadu 1941. godine.

Poslije dugog prekida, u mjesecu lipnju godine 1950. započela je Uprava hidrometeorološke službe u Sarajevu sa gradnjom novog visinskog meteorološkog opservatorija na Bjelašnici. Zgrada opservatorija smještena je na zadnjem i najvećem vrhuncu planinskog masiva Bjelašnice. Novi opservatorij sagrađen je na istom mjestu gdje je prije bila sazidana stanica I. reda. Trebalo je započeti sa gradnjom od temelja. Zbog kratkoće ljetnog doba na ovoj nadmorskoj visini, morali su građevni radovi biti obustavljeni, a započeti su ponovno početkom lipnja ove godine.

Gradnja ovog velikog opservatorija bila je skopčana sa velikim poteškoćama. Sav materijal, pa čak i vodu, trebalo je uzimati u dolinama i konjima otpremati do mjesta gradnje. Vodstvo gradnje treba'o se boriti sa različitim poteškoćama na ovoj nadmorskoj visini za vrijeme hladnih, kišnih i vjetrovitih dana. Zidari, tesari, limari, svi su pomagali, da se što prije dovrši naš veliki visinski meteorološki opservatorij na visini od preko 2000 m. Obzirom na teške uvjete u pogledu prijenosa i nadmorske visine mjesta gradnje, mora se svakako spomenuti vodstvo gradnje, koje je nastojalo, da se zgrada dovrši u najkraćem roku.

Jedan doprinos u gradnji ovog opservatorija pružila je i Uprava hidrometeorološke službe u Zagrebu, time što je poslala stručno osoblje za montažu, te odstupila izvjestan broj instrumenata za registriranje.

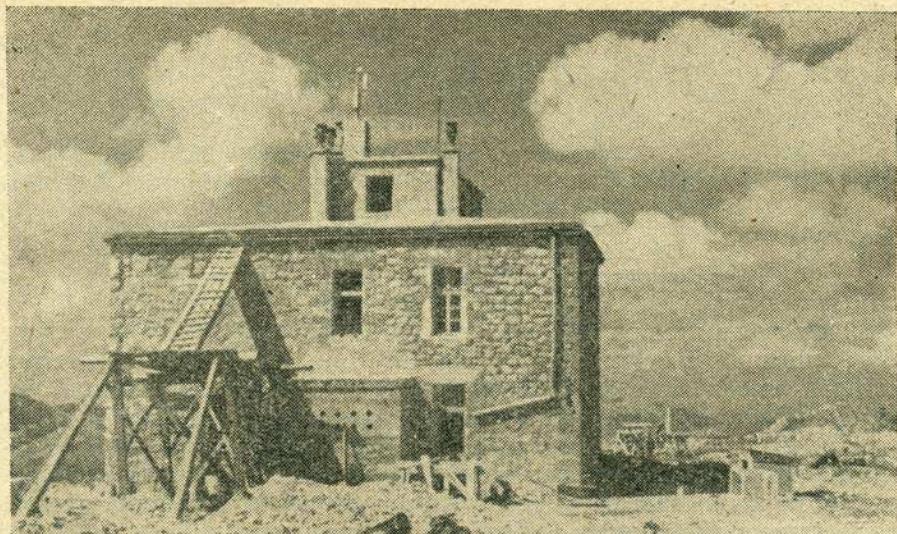
Dne 9. rujna 1951. godine prof. Hamid Pašić, načelnik Uprave hidrometeorološke službe u Sarajevu, u prisustvu načelnika Savezne Uprave hidrometeorološke službe u Beogradu ing. Milisava Perovića, te izaslanstva Predsjedništva Vlade NR Bosne i Hercegovine, Planinarskog saveza i delegata Uprava hidrometeoroloških služba narodnih republika, otvorio je ovaj novi do sada najveći visinski meteorološki opservatorij u FNR Jugoslaviji, te ga je predao na upotrebu budućem opservatoru i iskusnom planinaru Josipu Nepomuckom.

Zgrada opservatorija je kamena, a sa unutarnje strane je obložena u svrhu što bolje izolacije debelim slojem heraklitnih ploča, koje su također premazane slojem bitumena, preko kojega je položena glazura. Cjelokupna debljina zida iznosi preko 1 m. U svrhu što bolje izolacije od vlage vanjski zidovi bit će obloženi tesanom daskom — simom.

U prizemlju ustupljena je Planinarskom savezu u Sarajevu planinarska soba sa 20 kreveta. Skladište, kao i jedna soba za motritelja nalaze se također u prizemlju. U prvom katu smještena je radna soba opservatorija, te stan opservatora. U prostranom predsoblu smješten je barometar i barograf. Iz predsobla ide se preko stepenica u toranj zgrade, u kojem će biti smještena radna soba dežurnog motritelja. U toj sobi nalazi se registrirni dio instrumenta za mjerjenje smjera i brzine vjetra (anemograf). Na prostranoj terasi smješten je anemograf R. Fuess, te instrumenat za registraciju trajanja sijanja sunca (heliograf) tvrtke Meopta.

Termometrijska kućica učvršćena je u zid na sjevernoj strani zgrade. U kućici je smješten psihrometar (suhi i mokri termometar), maksimalni i minimalni termometar, te tjedni termograf i higrograf. U vrijeme veoma velikih hladnoća i nevremena upotrebljavat će se aspiracioni psihrometar i ručni anemometar. Za mjerjenje gustoće snijega upotrebljavat će se snjegomjerna vaga. Redovita motrenja vršit će se sa stubišta, koje spaja prizemlje sa prvim katom.

Sjeverozapadno od zgrade opservatorija u udaljenosti od 10 m smješten je kišomjer sistema Hellmann. Nedaleko kišomjera smješten je nifograf tvrtke R. Fuess, koji će bilježiti početak i svršetak trajanje oborine ne samo u ljetnim nego i u zimskim mjesecima. Budući

Novi visinski meteorološki opservatorij na Bjelašnici u izgradnji

da na ovom planinskom masivu, a naročito na vrhu na kojem je smješten opservatorij, u zimsko doba bjesne upravo orkanski vjetrovi, to je u svrhu dobivanja što točnijih podataka o napadajim količinama oborina postavljen i totalizator. Prednost je totalizatora pred običnim kišomjerom u tome, što se napadala količina oborine u obliku snijega odmah otapa i onemogućava da snijeg bude ponovno izbačen uslijed jakog strujanja vjetra.

Vidik sa opservatorija je veličanstven, a naročito u zimskim vedrim danima pri izlazu i zalazu sunca. Pogled se zadržava na vrhovima Visočice, Treskavice, Zelengore i Lelije. Jasno se razabiru prema istoku susjedni vrhovi Durmitora i Maglića, a prema zapadu Čvrsnice, Vran-planine i Vlašića.

Zbog svojeg geografskog smještaja (svega 100 km zračne udaljenosti od Jadranskog mora) na glavnoj kosi Dinarskih planina ponovna redovita meteorološka mjerena na opservatoriju na Bjelašnici, koja će se putem radia slati u Sarajevo, bit će od velikog međunarodnog značaja. Budući da opservatorij na Bjelašnici leži na putu barometarskog minimuma, koji ide od Jadranskog mora na sjever preko Mađarske, rezultati motrenja dat će i mnoga značajna razjašnjenja strukturi tih ciklona.

Između mnogobrojnih meteoroloških ispitivanja, koja će se vršiti na opservatoriju Bjelašnice bit će veoma značajno ispitivanje strukture i položenja inja, koje je na ovoj nadmorskoj visini zbog blizine Jadranskog mora veoma obilato kao na Ben-Nevisu i Brockenu koji leže u blizini Atlantskog oceana.

Zaščitanje i napori Uprave hidrometeorološke službe u Sarajevu pri izgradnji ovog opservatorija neka nam bude najbolji primjer u izgradnji i proširenju mreže naših visinskih stanica i opservatorija.

Tibor Sekelj (Venezuela):

Tragedija na Aconcagui

U ovogodišnjem broju 7.-8. našega lista donijeli smo članak jugoslavenskog iseljenika i esperantiste Tibora Sekelja pod naslovom »Osvajanje najvišeg vrha Amerike«. Međutim zbog tehničkih razloga bili smo prisiljeni izostaviti vrlo zanimljivi svršetak spomenutog članka, koji danas donosimo na zahtjev mnogih naših čitaoca.

Dok su se spomenuta šestorica uputila na zadnju etapu osvajanja Aconcague, nas trojica, koji smo već bili ispunili tu svoju želju, poduzeli smo silazak do glavnog šatora. Isto veće zahvatila nas je ovdje snježna vijavica, koja je prekrila snijegom naše šatore i nije nam dopuštala da izidemo iz njih tri dana. Bili smo neobično zabiljni za sudbinu naših drugova. Četvrti dan, koristeći trenutačno zatišje, ponovno sam se popeo s jednim drugom do skloništa Link, tražio tamo naše drugove izvikujući njihova imena, ali nam je jeka planina odgovarala hladno i podrugljivo.

Dvojica od tih vratila su se doduše u šator, ali je tragična sudbina preostale četvorice za nas bila već sasvim jasna. Dnevna štampa potakla je javno mišljenje i nekoliko ekspedicija za spasavanje zaputilo se u ovo područje. Jedna od tih pronašla je smrznutu lešinu starog profesora Schillera, koji je ležao u svom šatoru na visini od 6500 metara, izvan svoje vreće za spavanje.

Godinu dana kasnije, kad je snijeg ponovno okopnio, pridružio sam se ekspediciji argentinske vojske, u namjeri da tražim lešine mojih drugova i ispitam okolnosti pod kojima su oni poginuli. Radilo se o Johannu Georgu Linke-u, vođi ekspedicije, njegovoj supruzi Adriani Bance i mladom inženjeru Kneidlu.

Trideset osoba, ponajviše oficira i podoficira, uputilo se u siječnju 1945. u potragu za nestalima. Ali već na »Trgu mazgi« zahvatila nas je strašna oluja, koja nas je natjerala da napustimo položaj u najvećem neredu, riskirajući gubitak teglećih životinja i ljudstva. Od nas trideset, dvadeset i dvojica su morala biti odvezena u bolnicu zbog rana zadobivenih uslijed smrzavanja ili trenutačne sljepoće zbog odveć jakog refleksa sunčeve svjetlosti na snijegu. Neprekidno kretanje po snijegu do prsiju kroz 23 sata ostavilo je svoje tragove na svima nama. Ali nakon nekoliko dana, kad se vjetar nešto stišao, osam članova ekspedicije koji su se još dobro osjećali, zaputilo se ponovno dalje. Nakon tog novog neuspjelog pokušaja ostalo nas je konačno još samo šestorica za zadnji pothvat.

Svuda smo tražili prošlogodišnje žrtve, ali ih nigdje nismo mogli naći. Kad smo već bili izgubili svaku nadu, pojavila se lešina Linka, jedva stotinu metara pod vrhom, ležeći u položaju odmaranja, dobro uščuvana zbog stalne hladnoće, a pedeset metara više našli smo lešinu Adriane. Nastavljujući uspon stigli smo na vrh, gdje smo

našli u knjizi za potpisivanje zapisano ovo: »Hura! Osvojili smo vrh!
Sretni smo! Link, Adriana, Kneidl.«

I uspjeli smo rekonstruirati dogadaje. Profesor Schiller se umorio i ostao u svom malom šatoru, dok su ostala trojica nastavila usponom, dostigavši vrh. Odmah su poduzeli silazak, a istovremeno je započela oluja. Adriana se poskliznula na kamenu ili komadu leda, pala na leđa i prelomila lubanju, te se onesvijestila. Muž je nastojao da je povrati u život, ali bez uspjeha. Tada je on nastavio spuštanje, ali je izgubio prisutnost duha tako da je kod nje ostavio svoj cepin i naočale, predmete, koje u normalnom stanju nikada ne bi bio zaboravio. Da bi malo sabrao svoje konfuzne misli i da bi na neki način odteretio svoju savjest od krvnje koju je vjerojatno osjećao zbog njene smrti, sjeo je pedesetak metara niže. No tu su mu se noge počele smrzavati i nije više bio u mogućnosti da se ustane.

Zadnji preživjeli član, Kneidl, nastavio je silaziti, zalutao je u oluji i sjeo da bi protro svoje ozeble noge, ali je bilo prekasno. Nije više mogao obući cipele i tako bosonogog našli su ga dvije godine kasnije, daleko od uobičajenog puteljka.

Tako je naša planinarska obitelj korotovala zbog četverostrukе tragedije na Aconcagui. Ali unatoč toga što je žalost bila neizmjerna i iskrena, okolnosti pod kojima su umrli ovi naši drugovi tješe nas i ublažuju nam oštinu događaja. Jer 65-godišnji profesor geologije koji je bio posvetio svojih najljepših četrdeset godina života omiljenim Andama i sedam puta pokušao da se popne na Aconcagu, nikad prije, pa ni onda dok mu je bilo 25 godina, nije dostigao toliku visinu, kakvu je postigao ovog zadnjeg puta. On je doista bio vrlo zadovoljan svojim uspjehom i zaspao je možda prilikom silaska. A možda ga je syladala studen i uljuljala u vječni san nakon što je osvojio vrh — u tom najljepšem času čitavog njegovog života.

Link, jedini čovjek koji je bio dostigao vrh Aconcague više od dva puta, — ovo je bio njegov peti uspješni uspon — zasludio je tako lijepu smrt, kao što je ova: svega nekoliko minuta nakon nove pobjede nad gorostasom, kada je napisao riječi: »Hura! Sretni smo!« I nijedan kralj ne bi mogao sebi zaželjeti veličanstveniji i kolosalniji spomenik nego što je ovaj spomenik od sedam tisuća metara, pedeset puta veći od najviše piramide faraona. A što se tiče njegove žene, koja je bila jedina žena koja je uopće osvojila vrh Aconcague, ona je uvijek za života pratila svoga muža, čak i u najtežim časovima i svakako ona ne bi oklijevala da ga otprati i na ovom posljednjem putovanju. Kneidl, četvrti pokojnik, rekao je pred usponom: »Hoću da se popnem na vrh pod svaku cijenu!« Tako je želio i tako je uradio, ispunjujući svoju životnu želju.

I kujica Fifi pala je kao žrtva snježne vijavice negdje u blizini vrha planine. Ona se sa gospodom Adrianom drugi puta popela na to mjesto i bila je jedino stvorenje svoje vrste na tom junačkom pothvatu. Ona je živjela i poginula vjerno prateći svoju gospodaricu.

Sa esperanta preveo: Marinko Gjivoje

Donji slapovi rijeke Krke

U lipanjskom broju 6/1949. godine »Naših planina« opisao sam izlet na gornje slapove rijeke Krke, a danas nastavljam dalnjim tokom njezina ušća u more.

Tko pročita članak u svibanjskom broju od ove godine pod naslovom »Naši splitski izleti« vidjet će zašto nije ovaj nastavak brže uslijedio. Napisan je kao cjelina, a opisuje nekoliko izleta zgodno spojenih, da bi upoznali cijeli tok Krke te planinarima malo poznate, ali divne rijeke naše kršne Dalmacije.

Nedovoljno vremena i krševito bespuće bez zgodnih prometnih veza čine, da mnogi odlomci ove rijeke ostaju nezapaženi i nepoznati. Ishodne točke na pojedine dijelove rijeke su: iz Knina na vodopad Krkić; sa puta Drniš—Kistanje, sa mjesta Šuplja crkva, na slap Manojlovac; iz Kistanja na manastir Aranđelovac; iz Drniša cestom na Roški slap ili na otočić Visovac; i najčešće iz Šibenika na vodopad Skradinski buk.

Putovi koji vode okolo i uz samu rijeku su čas bolji, čas gori, a čas nemogući, pa je potrebno dizati se nad kanjon, a to otvara bolji vidik, ili zaobilaziti po škrapama veće terene, te tako gubiti na vremenu i motivima. Ljepota rijeke svejedno s time neće trpeti mnogo. Planinari, a i vješti kajakaši neće izgubiti ni jednog tog prizora. Cijeli tok rijeke je manje više pusta ravnica u kojoj je skoro okomito urezan duboki kanjon kojim ona protjeće, osim malo »oduska« na početku kod Knina i na Prokljanskem jezeru. Količina vode je naročito velika u proljeće dok za sušnih godina i ljeti mnogo opada, a time se gubi i na vrijednosti prizora.

Oni koji bi željeli da rijeku Krku u cijelosti upoznaju, mogu ova dva članka uz priručnu kartu upotrebiti kao vodiče.

Nastavimo dalje tokom Krke. Od manastira Aranđelovca do Roškoga slapa prostire se divlja, ali zadržavajuća pustoš zvana Brzička strana. Kanjon je vrlo uzak, no plovan. Prije rata u manastiru su imali čamac, koji je plovio da Roškog slapa. Visoko sa strane strše stijene do 200 m u visinu, na čijim vrhovima kliču orlovi i grakču gavrani. Na lijevoj strani strše ruševine grada Bogočina, koji je svoje ime dobio, jer su se tu u davnini palile bogovima žrtve. Niže dolje kod Visala srušio se u rijeku, valjda uslijed potresa, ogroman kamen, a niže njega na jednoj litici stoji urezan natpis o smrti sina jednog rimskog legionara.

Izlazimo iz klisure pred samim Roškim slalom. Rijeka se grana među mnogo livada, otočića i mlinica, te mnogo manjih i većih slapova visokih i do 15 m, zatim se preko sedre i trave sunovraćuje u korito. Najljepši je pogled sa vrha ceste ili sa suprotnе obale. Neposredno pred slapovima ostaci starog rimskog mjesta spajaju cestu, koja vezuje Drniš sa Bukovicom. Pod drvećem uz šum slapova ugodan je odmor.

Na Roški slap može se stići sa željezničke stanice Drniš na pruzi Zagreb—Split. Stanica je udaljena od mjesta 2,5 km. Drniš je povijesno mjesto: iz doba Turaka sa ostacima džamije i doma velikog kadije (sada župski dvor), zatim su kule nad Čikolom te crkve renesansnog i bizantinskog stila. Drniš je bio ključ između Petrova polja i sjeverne Zagore, te je bio vječno izložen napadima Turaka i lukavstvu Venecije. Okolica mu je bogata ugljenom, boksitom, asfaltom i mramorom.

Niže Roškog slapa Krka poprima širinu jezera, da bi se kod Babin-grada naglo suzila okomitim gredama, koje kao klješta čekaju, da je stisnu. Govorimo tiho, a jeka nam jezivo odgovara. Goli kamen pun je okapina, špilja i pećina. Na vrhovima klisura nijemo gledaju razvaline gradova Roga odakle ime Roškom slapi, Kamičca i Svačice, rodnog dvora posljednjeg hrvatskog kralja Petra Svačića.

Iza Babin-grada odahnušmo kad se je rijeka razlila u divno Visovačko jezero sa malim otočićem u sredini. Jezero je dugo oko 4 km a široko jedva kilometar; ribe ima malo. Tu su nas u malom čamcu iznenadili udarci valova, kao da smo na uzburkanom moru. Duvala je jugovina, koja evo do ovih strana toliko djeluje, da smo se sa četiri vesla teško probijali, a mali je leut divno poigravao. Otočić je bio sav u pjeni i izgledalo je, da će ga valovi potopiti. Brod saobraća između kopna jedne i druge strane. Pogled na otočić još je bolji sa vrhova kanjona sa drniške ili sa skradinske strane.

Visovac je sličan otočiću na Bledu. Ravan je i pun drveća, cvijeća i ptica. Na njemu vlada prava samostanska tišina. Tu su se franjevci oko 1400. godine sklonuli za provale Turaka i sagradili samostan, koji je bio više puta porušen i popaljen, te građen i nadogradivan, tako da su mu stilovi izmiješani. Narodna predaja kaže, da je otok dobio ime, jer su na njemu Turci vješali fratre. Samostan posjeduje slike velike umjetničke vrijednosti, bogatu biblioteku sa turskim fermanima, dokumentima i raznim povijesnim ostacima samostana, kao i fosilne ostatke nađene na otoku i u okolini. Na mekanoj travi u zaklonu od jugovine odmorimo se i založimo, da bi se kasnije čvrsto prihvatali za vesla te dočepali obale pune lopoča. Na skradinskoj strani na vrhu ostaci su legendarne po narodu nazvane »Kule od uzdaha«, koja je vezana uz ljubav i uzdisanje, borbe, Turke i otmicu lijepe pastirice Stane i junaka Pavla.

Po golom kršu uz Krku i nad Krkom koja se čas širi, čas sužuje, ali ne više tako strmim liticama, približavamo se polako Skradinskom buku, čiji šum čujemo na par kilometara daljine. Presječećemo li poluotočić koji stvara Krka i njezin pritok Čikola, izbit ćemo do ruševina historijskog mjesta Ključa, a malo niže do porušenog rimskog mosta. Rijeka Čikola, koja je dobila ime po Čiki, ženi kneza Domagoja, izvire između Moseća i Svilaje, prima mnoge potociće i protjeće kroz Drniš prijeteći na Petrovom polju stalnom opasnošću od poplave. I ona se strmo usjekla u krš dok ne uteče u Krku pred skoro samim Skradinskim bukom.

Kruna svih slapova, najljepši na Krki, a i u državi, i jedan među najljepšima u Evropi, je posljednji Krkin slap Skradinski buk zvan i »Jugoslavenska Niagara«. Među mnoštvom sedrenih otočića obraslih

drvećem, zelenilom i vilinom kosicom, na duljini od 600 metara, a u visini od 50 m preko 17 stepenica u bezbroj varijacija i milijardi sitnih kapljica kotrlja se i ruši u dubinu silna masa vode, šumeći, mumlajući, grmeći i prijeteći grozno i veličanstveno. Tu je htjela Krka da učini svoj zadnji zadržavajući skok, te poslije nekoliko virova i brzaca nastavlja smirenio i dostojanstveno svoj tok do mora.

Na drugoj strani među brzacima, otočićima i slapovima i u zelenilu čuće mali seoski mlinovi u kojima čuješ klepet žlica i mlinskih kola, a u stupama spremi se narodno sukno. Interesantno je da su ti mali mlinovi; a bilo ih je do stotinu nekada, bili bogato vrelo prihoda Mletačkoj republici. U dnu rijeke čekaju pastrve, po slapovima trčaraju vodomari i pastirice, a nad slapom krile orlovi i golubovi. Pogled nam se ne može otkinuti satima od ovog prizora. Svaki novi položaj — novi vidik, novi ushit.

Uz same slapove je mala šumica i jedna šipila sa jezerom puna okapina. Dolje u dnu je električna centrala, koja daje struju Šibeniku i tvornicama. Nekoliko kilometara dalje od slapa je tvornica aluminijskog Lozovac.

Dalje mirno protječe Krka ne više tako strmim kanjonom kroz t. zv. jarugu među prudovima, trstikom i zelenim livadama, te se širi ispod pontonskog mosta kod Skradina. Nekadašnji željezni most, 7 m visok, u ratu je porušen. Taj most spaja cestu Šibenik-Skradin-Zadar. Nekada je mali parobrod sa preklopnim dimnjakom vozio izletnike iz Šibenika ispod mosta do pod same slapove. I danas je Buk omiljeno izletište Skradinjana.

Skradin, stara rimska Scardona, glavni grad Liburnije, zauziman od Gota, porušen od Avara, feudalni grad i arsenal Šubića i Sandalja Hranića, grad Mlečana, Turaka i maršala Marmonta, danas su neznatne ruševine, znakovi minulog doba. Rodno mjesto slikara Jurja Čulinovića (Scijavone) vjenčanog sa Jelenom, kćeri Jurja Orsinija, glavnog arhitekta šibenske katedrale.

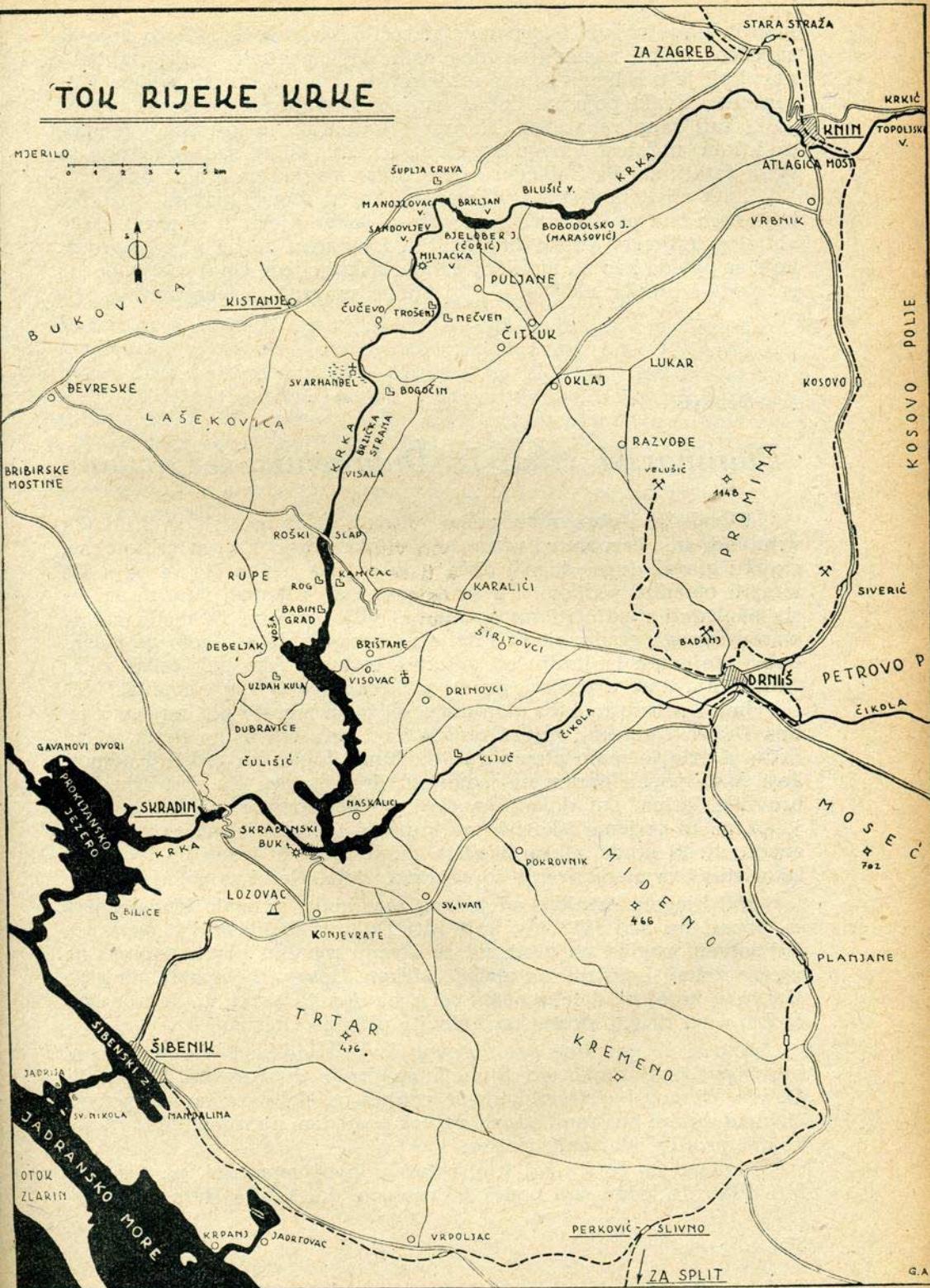
Kod Skradina Krka se širi i mijesha pomalo sa morem, te kroz kratki kanal naglo razlije i stvara Prokljansko jezero, duljine oko 6 km, a širine oko 2 km, sa srednjom dubinom oko 25 m. Jezero je bogato ribom. U kutu jezera na dnu nalaze se propali »Gavanovi dvori«, a narodna predaja kaže da su propali, jer je gavanovica prezrela siromaha i nogom dobacila koricu kruha prosjacima. U Dalmaciji na više mjesta ima u dubinu propalih dvora (na pr. Pag, Cavtat), jer je dalmatinska obala u posljednja dva milenija propala od 2 do 7 metara. Na protivnoj strani kod sela Bilice su ruševine nekog samostana i jedne bazilike.

Vijugavim kanalom, pravim fjordom sa strane strme vitice sa jednom prethistorijskom šipljom. Krka završava svoj divni tok i ulazi u šibenski zaljev, a odavde šibenskim kanalom konačno potpuno u more. Postrance pri izlazu iz kanala vide se ruševine kula, gdje je vezivao lanac da tudi brodovi ne mogu ući u luku, kao »Verige« u Boki. Završetak kanala s desne strane je kupalište Jadria, a s lijeve u samom moru sredovječna tvrđava.

Šibenik, historijsko-umjetnički grad, okružen starim tvrđavama, grad Krešimira Šubića, Mlečana i burne prošlosti. Pored mnogih

TOK RIJEKE KRKE

MJERILO
0 1 2 3 4 5 km

manjih umjetničkih fragmenata naročito se ističe katedrala koju je započeo Orsini, nastavio u njegovom slogu arhitekt Juraj Dalmatinac, koji je u Šibeniku imao umjetničku školu, a završio Nikola Florentinac. Svaki pojedini detalj vanjski i unutarnji, je pravi umjetnički rad rane renesanse. Nasuprot katedrali je gradska vijećnica sa ložom, nažalost mnogo porušena u ratu, ali se sada obnavlja sa svim detaljima. Sa Šubićevca puca divan pogled na grad i luku.

Izlet rijekom Krkom je završen. Pored divnih prizora i užitaka koje nam ona pruža, koristi od vodene snage njezinih slapova, našeg »bijelog ugljena«, prošli smo kratku i junačku borbu našeg naroda, koja se ogleda kao na nijednoj dalmatinskoj rijeci. Onaj koji je dobro razgleda i prouči, naći će u njoj veliko uživanje i zadovoljstvo.

Ivo Bendiš:

Planinarski izleti iz Dubrovnika i Cavtata

U zaleđu Dubrovnika nema visokih planina, ali sa njihovih vrhunaca ima čarobnih i neopisivih vidika. Stojiš na tim vrhuncima, stojiš i gledaš dugo, dugo i duša ti se napaja nečim što se ne može izraziti običnim jezikom. Tu se osjećaš kao prikovan i ne možeš se sit nagledati i odlučiti na spuštanje dolje k moru ili među zidine starodrevnoga grada; sjediš i dalje na kamenu, lutaš okom po pučini dok ti se grudi nadimlju od svježine uzduha. Ako pak čekaš zalaz sunca koje tone u pučinu, evo ti ponovno neopisivo uživanja.

Ima i u Dubrovniku planinara, ali bi ih moralo biti mnogo više; ima Dubrovčana koji nijesu nikada za života bili ni na Petki, ni na Srđu, a vrlo je malo planinara koji tamo dolaze na godišnji odmor, koji su se popeli barem na jedan od tih vrhunaca što okružuju Dubrovnik. Istina, oni dolaze na svoj godišnji odmor, na kratko vrijeme, pa to vrijeme iskoriste na kupanje i sunčanje, na razgledanje znamenitosti grada, ali ne bi ništa izgubili kad bi jedan ili dva dana iskoristili i za planinarenje ili zapravo izlete. Ne bi se pokajali.

Eto lijepom šetnjom od jednog sata hoda, sa malo truda možeš se popeti na Srđ (412 m), koji štiti Dubrovnik, odakle ti se pruža jedinstveni pogled na grad, na prostranu morsku plavu pučinu, na vječno zeleni Lokrum, na otočiće Mrkan, Bobaru i Supetar, na grušku luku kojoj na daleko nema para, na ubavi Cavtat, na dubrovačke otoke, a na drugu stranu na krševite planine Orjena.

Ako si se dovoljno nasitio ovog divnog vidika i imaš vremena, kreni preko Bosanke do Šumeta na izvor dubrovačke Rijeke ili Omble. Divnog li prizora kada se popneš na Golubov kamen, pećinu baš nad samim izvorom, odakle uživaš pogledom na romantičnu uvalu kojom protiče ova mala rječica.

Sigurno da će ti ovaj izlet ostati u živoj uspomeni, pa ti ne će biti teško da jedan dan podeš željeznicom do stanice Hum u Herce-

govini i popneš se na Vlasticu za sat i po lagana uspona. Odatle ti pogled dopire čak do Korčule, vidiš ušće Omble, cavtatski zaljev i orjenski sklop. Sve dakle jedan ljepši vidik od drugoga.

Kad si već u Gružu, tom dubrovačkom predgrađu, sigurno da ne ćeš propustiti priliku da ne pogledaš groblje na Mihajlu, gdje sninjavaju vječni san dubrovačka vlastela pod stoljetnim čempresima, a onda da se popneš na Veliku Petku. To je lijepa šetnja sa velebnim pogledom na grad i Gruž, te bližnje otočice. Zaista je to rijedak užitak.

Ako si na odmoru u Župi dubrovačkoj, u Srebrenom ili Mlinima — a možeš i preko Brge — popni se na brdo sa zaleda Mlina, na Malasticu, odakle ti se otvaraju opet novi vidici i užitci.

Cavtat je idealno mjesto za odmaralište i ljeti i zimi. Zaštićen od sjevernih vjetrova, okružen borovom šumom, ima dosta sunca i hлада, mira i tišine. Tu može planinar da iskoristi i prošeta se do Babine međe, ali se može popeti i na Sniježnicu (1234 m) koja se nadvisila poviše Konavoskog polja. Na njezin se vrh stiže iz Cavtata za 5 sati, a iz sela Čilipi i za 4 sata pješačenja. Moglo bi se i prenoći u selu Stravš ili Dubi, a odatle nema ni pola puta do vrha. Sa Sniježnice je veličanstven pogled na orjenski sklop, na mnogo-brojna konavoska sela između zelenila, na Konavosko i Popovo polje. Vidiš prostrano i nepregledno more, otoke do Korčule, a kada je čist horizont, dogledom se vidi talijansko kopno. Ispod vrha sa sjeverne strane ima maleno jezero. Isplatio bi se planinaru da pode i dalje kroz Konavosko polje, skrene preko Grude (gdje bi mogao stići i vozom) i sela Mrcine lijepim kolskim putem preko Vrbanja (1206 m) popeti se na Orjen (1898 m). Na Vrbanju je planinarska kuća, dakle nedaleko vrhunca samoga Orjena. Sa Orjena je veličanstven pogled i na more i na Boku Kotorsku, kao i na krševite crnogorske planine. Bio sam na tom vrhuncu u mjesecu listopadu i sunčao se. U zimsko doba naokolo ima zgodnih položaja za skijanje.

Ne propustimo zato priliku da iskoristimo barem jedan izlet u tako divnu dubrovačku okolicu.

Geološkim čekićem i kompasom po Ravnoj gori

Geologija i planinarstvo su usko povezani. Dobar geolog mora biti dobar planinar, jer se kod geoloških ispitivanja planina, susreće sa različitim poteškoćama i naporima, koje može savladati samo ako je dobar i iskusni planinar. Kada geolog ispituje terene, koji su daleko u planinama, daleko od ljudskih naselja, a u kojima treba da proboravi duže vremena, prisiljen je, da vuče sa sobom šator i hranu, te da snalažljivošću dobrog planinara rješava pojedine probleme, kako bi uspješno završio svoj zadatak na geološkom ispitivanju dotičnog područja. Mnogo puta je geolog prilikom traženja rudnih žila, slojnih ploha, geoloških granica i fosila, prisiljen da se penje preko stijena i litica, što jedino uspješno i sigurno može izvesti ako pozna tehniku penjanja.

Planinaru se također preporučuje da zna osnovne pojmove iz geologije. Poznavanjem geologije svaki planinar može mnogo koristiti, jer može dati stručnjaku geologu mnoge dobre i korisne podatke, koji su mu potrebni za ispitivanje nekog kraja. Mnogo puta, kada planinar krstarji po planini, nailazi na fosile, koji se relativno teško nalaze, a vrlo su važni za stratigrafsko horizontiranje naslaga. Sabiranjem fosila i davanjem točnih podataka o njihovom nalazištu, planinar daje veliki doprinos za rješavanje geoloških problema neke planine. Planinari koji se bave alpinistikom, prilikom penjanja po stijenama često mogu naići na pojedine minerale i njihove kristale, čijim sakupljanjem bi obogatili prirodne muzeje naše zemlje. Mnjom i mnogim pojedinostima može još planinar koristiti ako poznae osnove geoloških nauka.

No poznavanje geologije više puta planinaru čini razonodu. Kada prolazi na oko dosadnim i neinteresantnim krajem, promatranjem raznih geoloških elemenata i njihovim tumačenjem, taj mu kraj postaje zanimljiv i privlačan.

Da vidimo na jednom malom primjeru, koji na prvi pogled izgleda neinteresantan, što on govori i otkriva planinaru ako ga gleda očima geologa. Posjetio sam Ravnu goru sa željom, da ispitam vulkanski karakter njezinog južnog ruba. Najprije ćemo se upoznati sa općim geološkim obilježjima Ravne gore, a onda ćemo razmotriti vulkansku erupciju na njezinom južnom rubu, koja se dogodila u davno geološko doba.

Gorske kose sjeverozapadne Hrvatske Ivančica, Ravna gora i Strugača nastavci su Južnih Alpa. Tako je Ivančica preko Strahinjčice, Brezovice, Kuna gore i Desiničke gore nastavak slovenske Rudence, Strugača preko Cesargradske trupine nastavak Orlice, a Ravna gora opet preko trijaskih dolomita Šilterna je nastavak slovenskog Boča. Nekada je to gorje sačinjavalo jednu cjelinu, no mnogi rasjedi uzrokovali su upadanje pojedinih dijelova tih gorskih kosa tako, da su nam danas preostali samo pojedini rastrgnuti nizovi, koji kao horstovi strše iz mlađe podloge. Ti rastrgnuti nizovi zadržali su

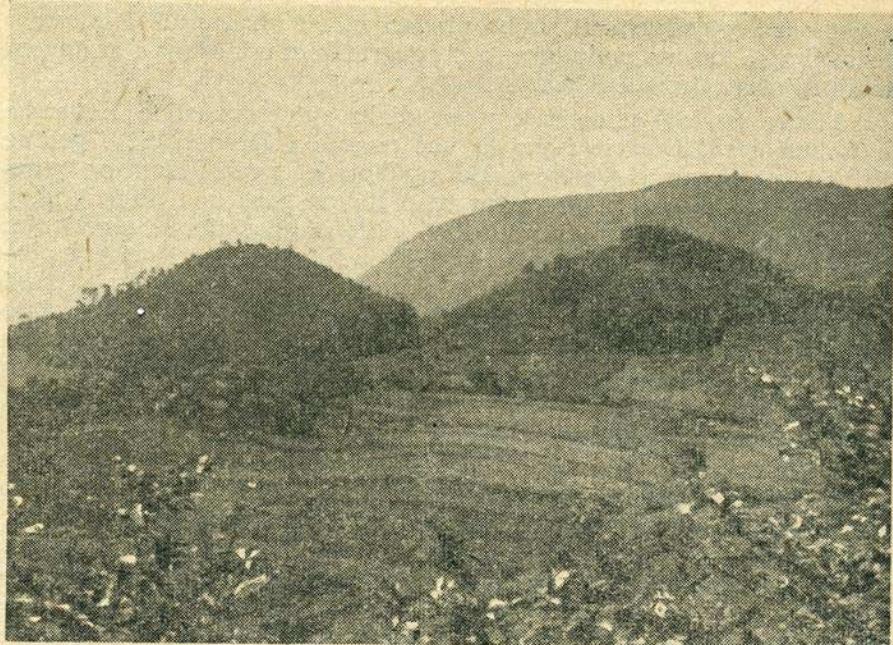
uglavnom svoj prvobitni smjer pružanja, a i stratigrafski odnosi i sastav im se znatno podudara sa stratigrafskim odnosima i sastavom nekih dijelova Južnih Alpa.

Takav zanimljiv ostatak u predjelu sjeverozapadne Hrvatske je Ravna gora. Ona je kako to već navodi i Dreger 1898. godine (lit. 1.), nastavak slovenskog Boča (Wotsch) preko Kamene gore, Maceљa i Šilterna (Šetole). Sam trup Ravne gore ima oblik grčkog slova »sigma«. Taj je oblik nastao tektonskim putem i erozionim djelovanjem potoka Kamenice, koji kroz tu goru u tri smjera protjeće i konačno na južnom dijelu kod Kameničkog Podgorja izlazi iz trupine Ravne gore. Na zaravnjenim dijelovima te gore, osobito na samom platou, razvijen je krš u obliku ljevkastih uvala sličnih vrtačama. Ravna gora se petrografski sastoji od škriljevaca, crnih pločastih vapnenaca, svijetlih vapnenaca i dolomita, koji po starosti spadaju u srednji i gornji trijas.

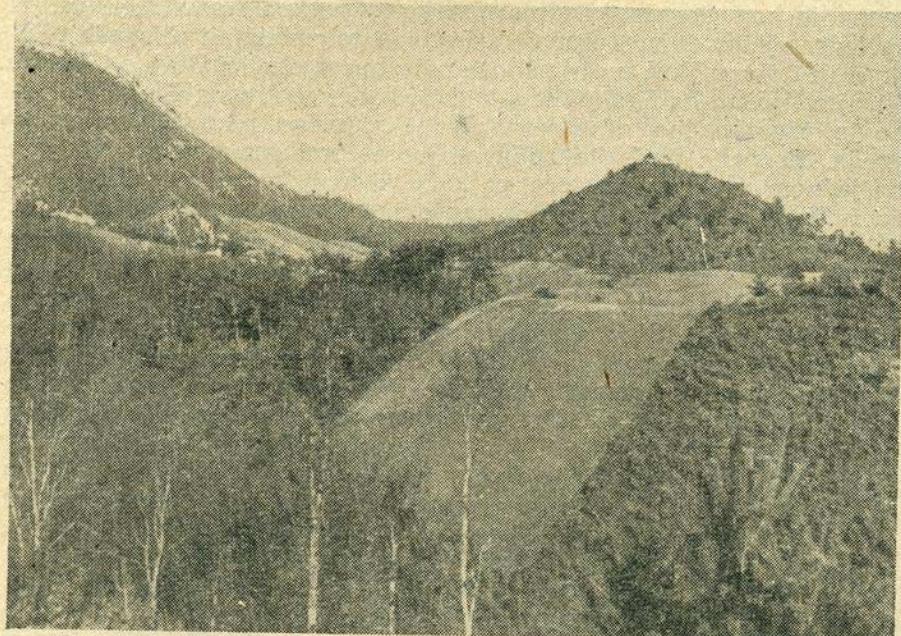
Ravnu goru, isto kao i ostalo gorje toga područja, zahvatili su mnogi tektonski pokreti. Mnogi rasjedi razlomili su uzduž i poprijeko njezinu trupinu. Tektonski pokreti bili su uzrok, da se čitav istočni trup Ravne gore za vrijeme miocena spustio. To spuštanje uvjetovalo je transgresiju morskog miocena preko gornjeg trijasa, pa na istočnom dijelu Ravne gore motrimo kako tipični miocenski obalni sediment litotamnijski vapnenac leži preko trijaskih vapnenaca i dolomita.

Rasjedi, koji zahvaćaju Ravnu goru sa sjeverne, jugozapadne i južne strane, uvjetovali su cijepanje njezinih rubova u manje dijelove, pa te dijelove nalazimo danas u obliku klisura i velikih blokova kamenja kod Gornje i Dolnje Višnjice, Cvetline i sela Meljana. Ti rasjedi uvjetovali su i provale eruptiva i to andezita i njegovih pršinaca ili tufova. Vulkanske pršinice nalazimo u okolici Gornje i Dolnje Višnjice, južno od Trakoščana kod Sedlanca, kod sela Pleš i Prebuškove, jugozapadno od Klenovnika i zapadno od viničkog starog grada. Erupcija andezita zbila se jedino u Kameničkom Podgorju na južnom rubu Ravne gore, pa kako je to jedna od najvećih i najzanimljivijih erupcija u tome predjelu, to ćemo se na njoj zadržati.

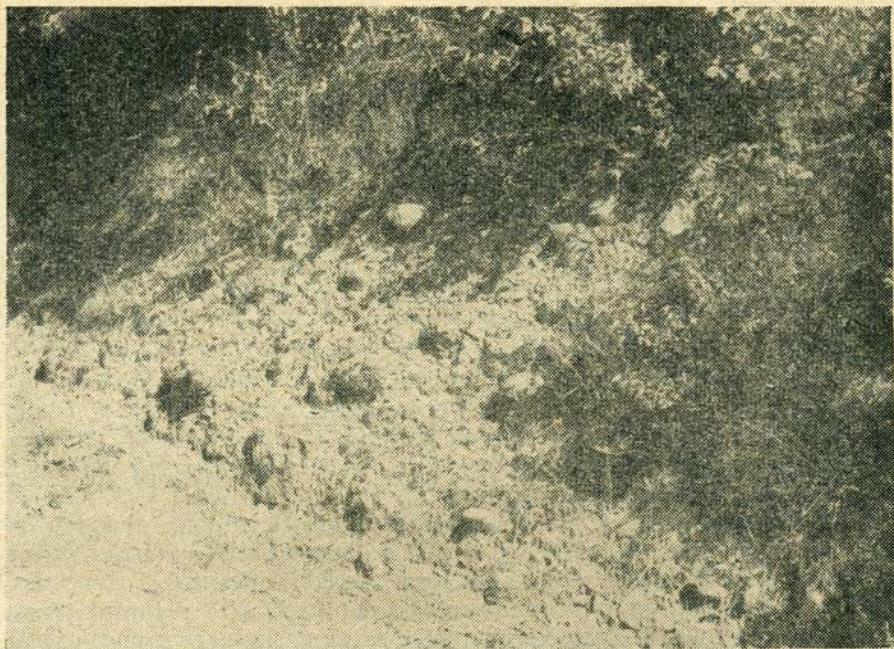
Krenemo li od mjesta Kamenica cestom sjeverno prema trupu Ravne gore, zapazit ćemo nakon par minuta hoda sa lijeve strane u pravcu sjeverozapada tri čunjasta brežuljka, koji se protežu u pravcu ENE-WSW (sl. 1.). Do njih lagano dođemo ako krenemo sa spomenute ceste putem, koji ide u selo Velike Jurine, jer se to selo nalazi sa južne strane spomenutih čunjastih brežuljaka. Sva ta tri brežuljka zajednički se nazivaju »Drenovec«, no narod okolnih sela naziva zapadni, to jest najviši od ta tri brežuljka (kota 366) »Struparev Kukelj«, srednji (kota 348) »Jurinov Kukelj«, a istočni najniži (kota 317) imenom »Plat«. Brežuljci imaju oblik stožaca sa zaobljenim vrhom, pa ih to čini upadljivim, jer strše iz blago valovite okolice. Sjeverno od tih brežuljaka proteže se južni rub Ravne gore. (sl. 2.). Čitav južni rub Ravne gore vrlo je strm, te predstavlja u stvari dislokacionu plohu, koja je već dosta erodirana i raznešena tako, da nigdje ne nalazimo »gorskih ogledala«. Uz taj rub nalaze se i brojni

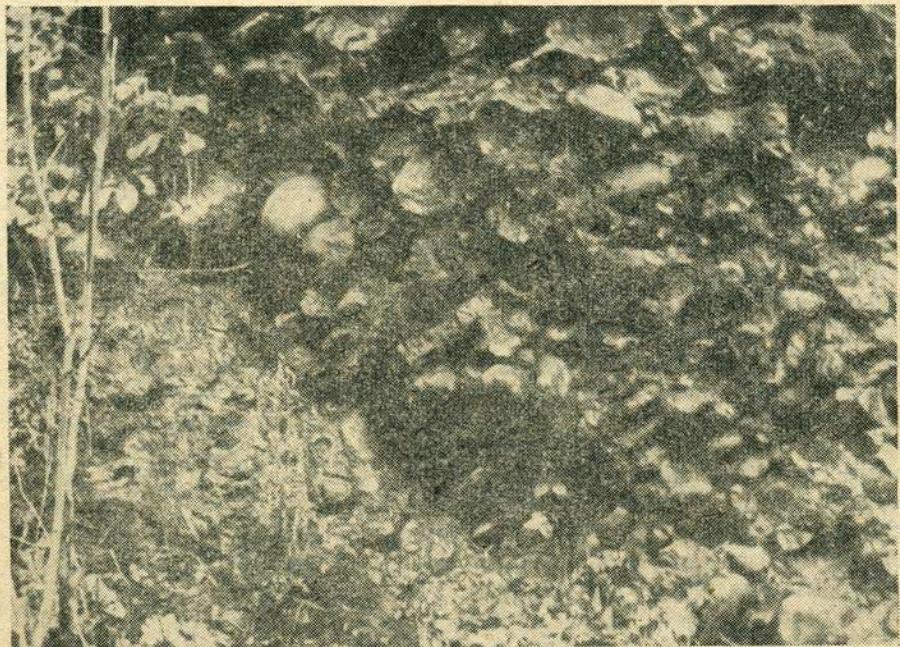
Sl. 1. Eruptivni čunjasti brežuljci »Drenovca«. Lijevi na slici je najviši Struparev Kukelj (kota 366), a desni je srednji ili Jurinov Kukelj (kota 348). U pozadini se vidi južni rub Ravne Gore.

Sl. 2. Pogled sa zapadne strane na najviši brežuljak »Drenovca«. Na lijevoj strani se vidi južni rub Ravne Gore sa pećinama Babica.

Sl. 3. Vulkanske bombe na desnoj strani puta izmedu sela Velike Jurine-Strupore.

Sl. 4. Vulkanske bombe slijepljene sa pepelom i miocenskim pješčenjakom u kome se nailazi na ostatke organizama. Fotografirano na desnoj strani potočića, koji protječe izmedu najvišeg i srednjeg Drenovca.

Foto: M. Malez

izvori od kojih protječu potoci kroz pjeskovit i laporovit teren stvarajući klance, koji daju čitavom predjelu uz južni rub Ravne gore plastičan izgled.

Dođemo li bliže prije spomenutim brežuljcima, upada nam u oči velika množina vulkanskih bomba koje su slične valuticama (sl. 3.). Te vulkanske bombe, t. j. valutice, razasute su oko sva tri brežuljka, a raznog su oblika i veličine. Oblik im je obično kuglast, jajolik, kruškast ili su posve nepravilno zaobljene. Po veličini ih nalazimo od veličine oraha do veličine glave, a ima i takvih kojima promjer prelazi i pola metra. Sva tri brežuljka izgrađena su od tih vulkanskih projektila, pa na pojedinim mjestima vidimo, kako vulkanske bombe leže u jako pršinastom pješčenjaku s kojim su povezane (sl. 4.). Površina tih bomba je uvijek zaobljena, pa nas zato više podsjećaju na obične valutice. Kad jednu takovu valuticu razlomimo, vidimo da je na prelomu tamne boje, slaba sjaja, a kasnije ćemo čuti, da je to eruptivna efuzivna stijena — hiperstenski andezit. Osim tih valutica nalazimo na brežuljcima »Drenovca« sad veće sad manje krhotine spomenute stijene.

Do izbacivanja t. j. do erupcije te andezitne magme došlo je u miocenu za vrijeme taloženja okolnih sedimenata. Sva tri brežuljka »Drenovca« dižu se iz predjela starijeg morskog miocena. Taj morski miocen zastupljen je plitkovodnim sedimentima i to s tamnim zelenkastim pršinastim pješčenjacima i prhkim, više manje pjeskuljastim laporima. Fosili su u tim starijim miocenskim sedimentima dosta rijetki, no ipak su nađeni neki od njih koji nam određuju starost tih sedimenata. U zelenkastim pršinastim pješčenjacima nađen je *Pecten reussi*, a u prhkim pjeskuljastim laporima nađene su školjke roda *Ostrea* i neki nedovoljno sačuvani puževi. Oko samih brežuljaka »Drenovca« nalazimo dosta fosila u tamno-zelenkastim slabo tinjčastim pršinastim pješčenjacima. Između srednjeg (kota 348) i najvišeg (kota 366) »Drenovca« nađeni su u pršinastim pješčenjacima odmah ispod kontakta sa eruptivnim materijalom slijedeći fosili: *Pecten* sp., *Ostrea* sp., *Cardium* sp., zatim neki nedovoljno konzervirani gastropodi, te zubi selahija od roda *Lamna* i *Carcharias*.

Za vrijeme miocena dio sjeverozapadne Hrvatske bio je pokriven plitkim morem. Od Ravne gore na sjeveroistok proteže se pojasi litotamnijskog vapnenca, zvan Kamenički litotamnijski niz. Drugi pojasi litotamnijskog vapnenca proteže se južno i jugoistočno od Ravne gore, a nazvan je Lepoglavski litotamnijski niz. Oba ta litotamnijska niza čine vrlo pravilan Lepoglavsko-ivanečki zaton. Na sjeverozapadnoj strani tog zatona došlo je do spomenute erupcije andezita. Erupcija se dogodila za vrijeme taloženja prije spomenutih sedimenata i to submarino. Prema D. Gorjanoviću (lit. 2.) ta se erupcija zbivala ovako: »Najprije bi izbačen pršinac kojega motrimo kod kote 220 južno zapadno od spomenutih stožaca i to kao zelenu zemljastu kam. Iza toga došlo je do izbacivanja većih masa gusto tekuće magme zajedno s krhotinami kami. Magma, padajući natrag u plitko more, zaoblila se, a pošto je bila jošte mekana, to se više manje sploštila i tako motrimo na istočnom okraju stožaca množinu okruglih i eliptičnih bomba različite veličine, koje su uz krhotine

inih kameni među sobom vezane onim morskim pješčanim sedimentom, u kojem ima ostataka oštiga pa i drugih morskih životinja».

Te vulkanske bombe ne nalikuju normalno izbačenim vulkan-skim bombama, jer je izbačena lava padala u plitko more. U moru, t. j. u vodi su se i mogli formirati glatko zaobljeni oblici, a na samo njihovo ohlađivanje djelovala je mnogo brže voda, nego bi to djelovalo zrak u slučaju da su te bombe padale na kopno.

Brežuljci, kako je to već prije spomenuto, sastavljeni su od hiperstenskog andezita u obliku bomba, koje su slijepljene s vulkan-skim pepelom i pršinastim pješčenjacima. Na istočnom brežuljku (kota 317), u ovećoj jami iz koje su otklonjene vulkanske bombe i pješčenjak, motrimo na malom prostoru homogenu andezitnu stijenu. Na temelju toga možemo pretpostaviti, da je nutrinja tih brežuljaka izgrađena od jedne homogene andezitne stijene.

Kod same erupcije stradali su i organizmi koji su se nalazili u toj okolini. Ti organizmi stradali su djelomično od samog izbačenog materijala, a djelomično od vrele vode, koja se zagrijala od rastaljene lave.

Prvi koji je spomenuo nalazište eruptivnog kamenja kod Kameničkog Podgorja bio je Zollikofer (lit. 4.). On je istraživao geološke odnose južnog dijela Dolje Štajerske i tom prilikom naveo nalazišta mlađeg eruptivnog kamenja u Štajerskoj i nalazišta sličnog eruptivnog kamenja u Hrvatskoj, jer ta nalazišta čine jednu zajedničku zonu mlađeg eruptivnog kamenja. U Južnoj Štajerskoj on je našao andezit na dva mjesta. Prvo nalazište je na cesti od Rogatca prema Krapini, poznato kasnije u literaturi pod imenom Videna. Drugo je nalazište na brijezu istočno od crkvice sv. Roka, pa Zollikofer veli, da se posve slično kamenje nalazi i u susjednoj Hrvatskoj i to na južnoj strani Macelja (Jesenje), te kod Podgorja ispod Ravne gore.

Pilar je prvi počeo istraživati pojedina nalazišta mlađeg eruptivnog kamenja u Hrvatskoj, ali nije nikada stigao da svoja istraživanja objavi. Gorjanović (lit. 2.) je prilikom izradbe preglednih geoloških karata sjeverozapadne Hrvatske, unesao na karte sva do tada poznata nalazišta mlađeg eruptivnog kamenja u tom području. Tek nakon toga stao je to kamenje istraživati i opisivati Kišpatić (lit. 3.), pa je on dao opširan i detaljan prikaz pojedinih nalazišta mlađeg eruptivnog kamenja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Po Kišpatiću je kamen, koji dolazi u obliku valutica u sastavu brežuljaka »Drenovec«, mlađi eruptivni efuzivni kamen — hiperstenski andezit, koji prema kemijskoj analizi spada u vrlo bazične andezite.

U ekonomskom pogledu, kamen od kojeg su izgrađeni eruptivni brežuljci »Drenovac« mogao bi se upotrebiti za posipavanje cesta, jer je vrlo tvrd i žilav, a velika mu je prednost i u tome što dolazi u zgodnim oblicima t. j. u obliku valutica. Sami brežuljci su lako pristupačni, jer se nalaze blizu ceste, te nekoliko kilometara od željezničke stanice Lepoglava. Kamen sa tih brežuljaka upotrebljava narod iz okolice i za razne betonske radeve kod zidanja zgrada. U Kameničkom podgorju poznat je pod imenom »Kamen krugljač«.

Preko Velebita

Gospić, grad đaka — Škola u planini — Podvig na Bačić Kosi — Što priča stari šumar — Medvjedi u Šugarskoj Dulibi — Kroz buru u planinskom kanalu.

Velebit. Naša najljepša i najzanimljivija planina, i po svom geografskom obliku i geološkom sastavu, i po ljudima koji nastavaju tu golemu gorsku gromadu. S morske strane pustoš sivog kamenjara, izložena suncu i buri, a s kopna ogromne šume, neiscrpnih sječa. Dvije klime: primorska i kontinentalna. Planina puna kontrasta i rijetkih, jedinstvenih prirodnih krasota.

Eto, to je Velebit.

Nema tome davno kako sam prošao srednjim dijelom tog planinskog masiva.

Sijelo nekadašnje ličke krajine — Gospić — i danas je centar Like. Mali gradić u ravnici uz rječicu Novčicu.

Gospić se u pravom smislu riječi može nazvati gradom đaka. Evo zašto: od oko 6000 stanovnika više od 2000 su đaci. Postoji tu gimnazija, učiteljska škola, poljoprivredni tehnikum. Zato se stranca, koji prvi put navraća u taj gradić, i najviše doimlje prizor jutarnjih sati kad djeca, mladići i djevojkice hitaju u svoje škole. Ulice su tad pune vesele mladosti, a to razveseljuje i ulijeva živost u inače tihe i jednolične ulice.

To je prvi jači utisak. Ako se pak pažljivije gledaju i druge stvari, opaža se da se i ovdje kreće naprijed. Nekako polako, ali uglavnom ide se boljitu. Grad se podiže, uređuju se parkovi i pločnici, uklanjuju se tragovi minulih dana rata.

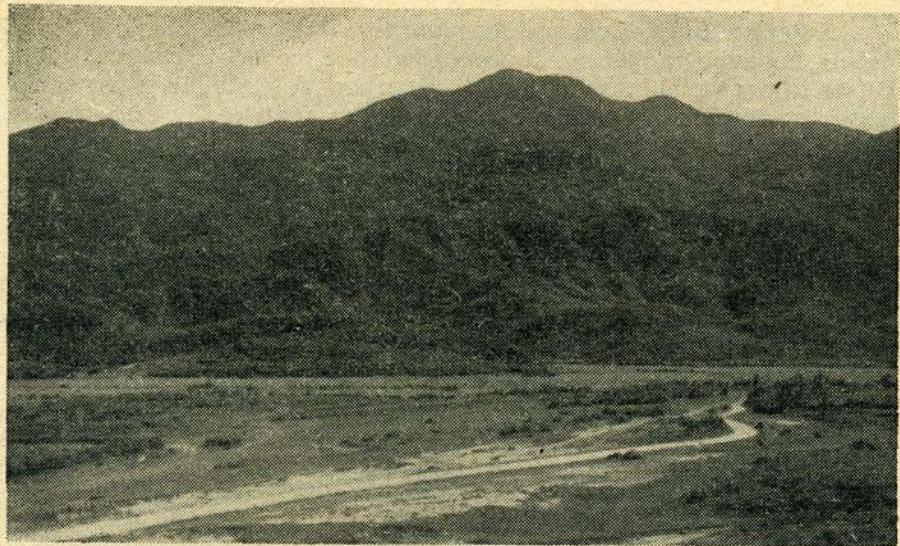
No, pustimo to. Nismo baš zato došli u Gospić.

Odavde vodi cesta prema moru. Preko Velebita i planinskih sela do Karlobaga. Naš cilj je planina, i mjestanca podno njenih izdanaka s morske strane.

Sa grupom šumskih radnika i planinara ukrcali smo se na kamion, koji je kretao prema Oštarijama. Odanle ćemo do Bačić-Kose, gdje planinari podižu novi dom.

*

Dobar sat vožnje treba dok se stigne do velebitskih Oštarija. Nekoliko raštrkanih kuća i čobanski ljetni stanovi na visoravni, to je čitavo seoce. Leži na nadmorskoj visini od gotovo tisuću metara. Zato je tu i prilično hladno, snijeg rano zapadne i dugo se drži. U okolišu su tri vrela dobre vode, što je prava blagodat u ljetnim danima. Goršaci se bave zemljoradnjom i ovčarstvom. Neki rade u dolini kao drvosječe ili lugari.

Dio Velebita sa Visočicom

Tu, blizu, na sedlu zvanom Stara Vrata, prošli smo najvišu visinsku razliku ceste — 924 metra. Na prijevoju planine podignut je Kubus u spomen gradnje ceste. To je velika kamena kocka postavljena na četiri kamene kugle. Odatle puca krasan vidik, prvi pogled na more.

U rukama vještog upravljača kamion je oprezno silazio strmim serpentinama do velike pilane Sušanj, izgrađene poslije rata. Odavde je čitava grupa krenula preko Ledenika do Ravnog Dabra.

Naš vodič Oto prilično je razgovorljiv. Sve bi pokazao.

— Još malo pa ćemo stići do Dabrova.

Dabar, to je široka kotlina duboko usjela između visokih dolinskih strana. U velebitskom gorju najčeće su takve kotline u njegovu srednjem dijelu. To su Ravni Dabar, Crni Dabar i Došen Dabar. Upravo tamo vodi put.

U tim velikim uleknutim dolinama, okruženim sa sviju strana visokim kamenim zupcima, ima nekoliko zaselaka. Tu žive gorštaci; obrađuju zemlju i rade u šumi.

U Ravnom Dabru, pokraj kojeg smo prošli, ispod Čelinca i Rujičina Kuka, visokih kamenih stijena, nalazi se škola. Škola u Velebitu, u zabiti. To je mjesto gdje su pastiri i ljudi iz planine naučili prva slova. Sada tamo učiteljuje Ante Starčević. Ima preko dvadeset mališana, koji dolaze u školu iz zaselaka i rasutih kućišta po planini. Učitelju nije baš lako ovdje u osami. Sam sebi kuha, šije i još se brine za dake.

Grupa odmiče polako naprijed. Do Bačić-Kose nije više tako daleko. Staza se prilično strmo uspinje. Tako sve do Kose. Puše jak vjetar, oblaci nemirno putuju, hladno je. Moglo bi biti i snijega.

Konačno smo na vrhu.

Kuću na Bačić-Kosi podižu planinari iz Gospića. S radovima su počeli nedavno, a već su mnogo učinili. Skoro će dom biti gotov. Bit će to prva planinarska kuća u srednjem Velebitu. Prijatno zaklonište za izletnike i idealna polazna točka za mnoge planinarske ture. Posao, kojeg su se prihvatali planinari, vrijedan je pohvale.

*

Tu, visoko gore u planini, blizu Ravnih Dabrova, upoznao sam se sa šumarom Ivanom Dokovićem. Obilazio je lugare, Već trideset godina je šumar. Doković se i pokraj poodmaklih godina vrlo dobro drži i djeluje nekako mladenački. Osjeća se to po njegovu govoru i pokretima. Priča:

— Nije baš lagana naša služba. Ovdje, visoko u brdima, drugačije je nego u dolini. Velebit nije za svakoga. Po zimi studen, bura i snijeg, a ljeti jaka pripeka i suša. Priroda svakog jednako bije: i nas lugare i gorštakе, šumu i sve živo u planini. Ali, privikli smo. Volimo naš Velebit i povrh svega toga.

Zaista, nije lako biti lugar na Velebitu.

Sada je u toku sječa šume. Tim je veća i dužnost lugara. Šumu treba čuvati, ne smije se svuda sjeći. Šuma se ruši tamo gdje je najgušća i najveća. Kažu, da su najšira debla u Smrčevim Docima i Dulibama. Siječe se uglavnom bukovina i jelovina.

Za eksploraciju šume postoji čitava mreža šumskih putova. U posljednjih nekoliko godina napravljeno je samo u srednjem dijelu velebitskog gorja preko 45 km kamionskog puta. Drvo se izvozi iz šuma kamionima u dolinu, uglavnom u Karlobag. Jedan »Fiat« može da poveze i do 20 metara drva.

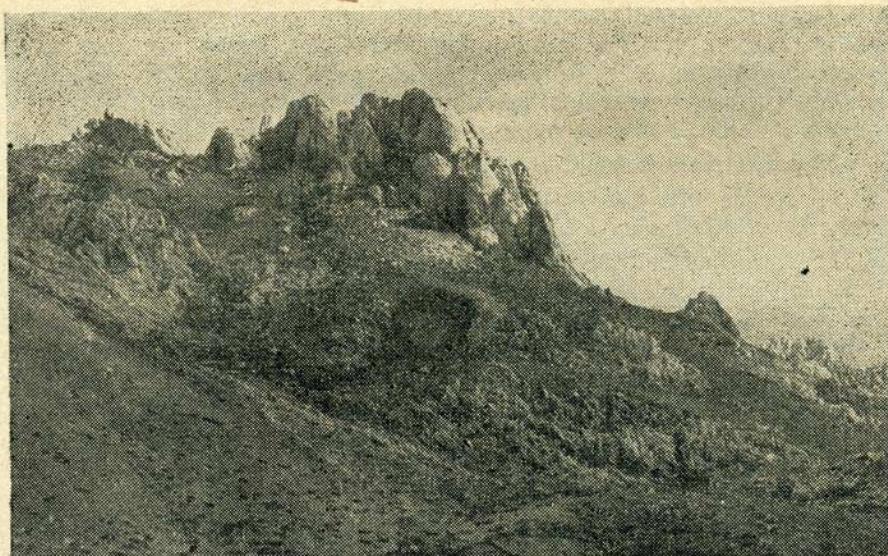
— Ne uzimamo mi samo od Velebita, već mu i dajemo — kaže šumar. — Mnogo smo već učinili na pošumljivanju goleti. Od 1946. g. pošumljeno je preko 450 hektara. Posadili smo 1.200.000 sadnica i posigli mnogo sjemenja. U planini sadimo crni bor, bijeli jasen i javor, a dolje, bliže moru, bajame i crni bor. Ali, sve je to još malo, u odnosu na veličinu posla.

*

Da li na Velebitu ima medvjeda?

Ima.

Evo što kaže šumar: »Područje naše šumarije prilično je veliko. U našem pojasu ima preko 10.000 hektara gусте šume i 5000 hektara rjeđe šume. Ima još takvih šuma u kojima sjekira i pila nisu imale posla. To područje nadzire jedanaest lugara. Prilikom obilaska lugari su već više puta naišli na medvjede. Samo u Šugarskoj Dulibi i тамо oko Šatorine zadržava se pet do šest komada. To su prilično lijepi primjerici sredih medvjeda. Ja ne pamtim da su napali kojeg našeg lugara. Lugari im se i onako uklanjaju s puta, jer susret s njima nije nimalo prijatan. Medvjedi se uglavnom hrane biljem, ali ima slučajeva da su napali i stoku. Oni su pod zabranom. Ne smije ih se ubijati, a čuvaju se kao rijetkost u našim krajevima.«

Velebit — Tulove grede sa sjeverozapada

Šumar Dokozić žali se mnogo na vukove. Čine priličnu štetu, a ima ih dosta na Velebitu. Lugari ih tamane i puškom i otrovom. Država daje nagradu za ubijenog krvoloka.

— Ne boje se moji lugari — nastavlja Dokozić. Samo jedan od naših lugara, Joso Devčić, koji je na najtežem i najzabačenijem dijelu srednjeg Velebita, tamo u Šugarskoj Dulibi, ubio je prošle zime 12 vukova. Lugar Dane Mažuran, zvan »Sodika«, pronašao je jednu vučju jazbinu i uezao dva mlada vučića. Ja sam ih hranio neko vrijeme kod kuće i pokušao pripitomiti. Ali, čim su vučići bili veći, postali su goropadni. Poslali smo ih Zoološkom vrtu u Zagrebu.

U šumama Velebita ima i mnogo srna. Bilo bi ih više da ne stradaju od zime i divlje zvjeradi, uglavnom vuka. Ove godine u srednjem Velebitu postavljeno je za srne nekoliko hranilišta i 12 solišta. Srne vole sol.

Velebit je poznat po bogatstvu vrsta životinjskog svijeta: počam od gmazova, ptica, insekata do sisavaca. To vrijedi i za floru.

S planine spustili smo se u Karlobag.

*

Nekad su oko Karlobaga bile hrastove i jasenove šume, koje su dosizale do mora. Danas je to pustoš, gotovo sam kamen. Rijetki su šumarnici i zelenilo.

Karlobag ima svega oko 300 žitelja. Sad je to izvozna luka za drvo iz srednjeg Velebita. Uzduž obale i u samoj luci čitave su barijere poslaganog drva s velebitskih šuma. Jelovina i bukovina.

Tu, u mjestu, u tamnoj i niskoj konobi, našlo je čitavo društvo ugodno zaklonište. Bio je tu i naš vodič Oto, šumar Dokozić i još nekoliko otočana, koji su čekali brod za Rijeku. Starica, domaćica konobe, ponudila nas je mladim vinom s Paga. Poveo se razgovor, ugodan i veseo. Priča se o svačem, a ponajviše o Velebitu.

Napolju puše bura. More je nemirno.

— Ne će biti baš ugodno na moru. Vjetar i valovi ljuljat će brod. A izgleda da će bura još ojačati — kažu skori putnici.

I zaista, kad smo se sat kasnije rastali od čitava društva i plovili nemirnim planinskim kanalom prema Cesarici, Prizmi i Jablancu, bilo je tako. Bura je snažnim rafalima oštro šibala po brodu, prilično ga ljuljajući. Na palubi nije baš ugodno. Vjetar diže more i polijeva vodom palubu. Kormilar, usprkos buri, vješto upravlja »Starigradom« i sigurno pristaje uz ta sitna morska pristaništa podno Velebita. Tu i tamo ukrca se po koji putnik. Najviše ih je s Paga i Matejne. Otočani nose na prodaju grožđe i mlado vino u Rijeku. To su prično razgovorljivi ljudi.

Ostavljamo planinski kanal i plovimo prema Rabu. Tu je more mirnije. Nema ni bure. U Rabu nas je dočekala vedrina i sunce, a na molu skupina turista. U samoj luci preša se grožđe. Velike baćve već su pune slatkog pića. To poduzeće »Istra-vino« izravno kupuje grožđe od seljaka i odmah ga prerađuje.

Bura nas je ponovo pratila kad je brod napustio Rab i opet zaplovio planinskim kanalom. Od Senja do Novog izgleda još jača, da se kasnije izgubi i nestane.

Spuštao se već prvi sumrak, kad je naš mali brodić pristao u riječkoj luci.

Kroz Žumberak na Sv. Geru

Žumberak se prostire od hrvatsko-slovenske granice od rijeke Krke-Save-Bregane na jug do crte: rijeka Kupa, Ozalj, Krašić, Sv. Jana i Samobor. Žumberak je brdovit kraj krškoga karaktera sa mnogo ponora i špilja, no imade i prastarih šuma. Najveće planine u Žumberku jesu: Uskočke planine (slovenski: Gorjanci) sa Sv. Gerom, koja je visoka 1181 m; zatim Planine (1002 m), Pleš (987 m), Porčen Hrib (937 m), Oklinak (886 m), Zečak (797 m), Ječmenišće (979 m), Ravnica (865 m), Japetić (871 m), Plješivica (780 m) i Oštrec (753 m). Sredinom Žumberka protječe rijeka Kupčina, koja ga dijeli na dva dijela.

Žumberak se zove po prastarom gradu Žumberku, koji je izgorio g. 1793., a razvaline mu se nalaze na brijegu, južno od sela Kalje. Kraj je uglavnom siromašan; u dolini Kupčine rodi i pšenica, a u ostalim mjestima ječam, zob, raž, krumpir i kupus. Vinova loza uspijeva kod Kostanjevca, Oštresa i južne Plješivice. U 16. i 17. st. naseljeni su ovdje turski prebjezi iz Bosne i Hercegovine, t. zv. Uskočci, koji su bili strah i trepet ne samo Turaka, nego i domaćih stanovnika. Žumberak je usko povezan sa tragičnom bunom Matije Gupca, a naročito je poznat sa junačkim borba u narodnooslobodilačkom ratu, gdje se proslavila poznata XIII. proleterska brigada »Rade Končara«.

*

U mjesecu kolovozu ove godine ostvarila se naša davna želja da upoznamo ljepote Žumberka prilikom puta na Sv. Geru. 4. kolovoza krenuli smo »Samoborcem« u 12,20 sati iz Zagreba, te smo, stigavši u Samobor, potražili simpatičnoga planinara Noršića, koji nam je dao upute, kako ćemo stići do Sv. Gere, a naročito smo se obradovali doznavši da su samoborski planinari nedavno markirali put Sv. Gera—Draganoš, prigodom štafete Maršala Tita. U 13,30 ostavili smo Samobor i žurnim korakom krenuli Dolinom ribarskih jezera uz potok Gradnu prema Lipovcu, kamo smo stigli u 15,45 sati. U Šoćevoj kući vladala je velika užurbanost, jer je sutra Dan planinara Samoborskog planinarskog društva, pa su gostoljubivi Samoborci marljivo radili da što bolje organiziraju taj za svakoga planinara svečani dan.

Naši poznati bili su začudeni začuvši da idemo na Sv. Geru, i nije nam uspjelo nikoga nagovoriti da krene s nama, a nije ni čudo, jer je vrijeme bilo još uvijek promjenljivo, a put tegoban i dalek. Smjer našega puta išao je: Od Šoćeve kuće preko Japetića, Draganoša, Brezovca, Jelenića, Šobatovića, Kordića, Mrzlog polja, Gornje vasi, Petričkog sela, Tomaševaca, Starog grada i Sošica prema najvišem vrhu Uskočkih planina Sv. Geri, o kojoj smo čuli mnogo zanimljivih stvari. Odavde kanili smo se spustiti u Novo Mesto ili u Metliku.

Iz Šoićeve kuće krenuli smo u 17,30 i naskoro se počeli uspijati na Japetić, a odavde krenuli smo udesno u selo Draganoš, koje je udaljeno od Japetića 30 minuta. Odmah na ulazu u selo opazili smo na raskršću triju putova markaciju, po kojoj se nismo mogli orijentirati, pa smo zamolili nekoga seljaka da nam pokaže put, što je on i učinio objasnivši nam da lijevi vodi prema Sv. Geri, srednji prema Jarušju, odnosno Vilinskim Jamama, a desni preko Šipačkog brega do Smerovišća. Odmah smo se zaputili onim koji skreće ulijevo te se spušta desno u dolinu križajući se s tri puta: prednjim dolje, desnim prema Jarušju i lijevom cestom prema Sv. Jani i Jastrebarskom. Budući da nismo nikako mogli pronaći markaciju, krenuli smo cestom nalijevo i došli do malog proplanka, preko kojega vodi staza udesno, a ne pronašavši ni ovdje markacije zaključili smo, krivo, da ta cesta ide u našem smjeru i krenuli njome nizbrdo, misleći da idemo u selo Brezovac, kamo smo trebali stići nakon Draganoša. Putem smo imali dosta iznenađenja: tu i tamo iskočio bi po koji zec iz grmlja i vidjevši nas šmugnuo sa visoko uzdignutim ušima putem, a onda iznenada skočio ponovno u grmlje. Na putu smo svaki čas nailazili na zmije, naročito sljepiće, koji uopće nisu bježali pred nama, dok su riđovke bile hitrije i ne zna se tko se koga više prepao: mi njih ili one nas. Naročito smo doživjeli uzbudljivu scenu, kada se velika riđovka u sumraku zaletjela prema Remzinim nogama, koji je nije bio vidio, no ja sam je na vrijeme opazio i ubio.

Iako je Remzo predlagao da krenemo desno stazom preko čistine, krenuli smo ipak cestom lijevo, što nam se je osvetilo, budući da ta cesta vodi prema Sv. Jani, što smo mašto kasnije doznali od jedne seljanke te smo zaključili da je ipak staza preko čistine put u Brezovac, no budući da smo već bili pri dnu doline nismo se htjeli vratiti uz veliko i strmo brdo, nego smo se spustili u dolinu kojom protječe veliki potok zvan Rijeka, na kojem se romantično isticao mlin. Srećom smo sreli nekoga čovjeka na volovskim kolima, koji nam je otkrio zabluđu i uputio nas da krenemo desno potočićem uzbrdo, pa ćemo doći u sam Brezovac. Uspon je bio vrlo strm i dugotrajan šumskom vododerinom kroz prastaru šumu. Uto je i zanoćalo, pa smo — bez orientacije — išli samo tim putem zaključujući, ispravno, da vodi u selo, to više jer se je u daljini naziralo svjetlo iz neke kuće. Prema vrhu put je bio sve slabiji, pun jama i velikih lokava, no uz pomoć dobre baterije svladali smo ga i došli do izvora potoka Županjke, koji je izbjiao iz klisure, što je u noći djelovalo vrlo romantično, jer se voda bučno rušila niz veliku krševitu guduru u dolinu. Nakon kratkoga vremena stigosmo do prve kuće i pozdravivši se s ljudima doznámosmo da je to selo Brezovac. Ljudi su nas prijazno dočekali i najpripremniye nam ponudili noćiste na svom štaglju, kamo smo se popeli preko nekakvih rasklimanih ljestvica.

Sjenik je bio vrlo udoban i pun mirisnog planinskog sijena, i došavši na njega umorni pojedosmo nešto i spremismo se na spavanje prethodno zabilježivši da smo od Samobora do Brezovca trebali sedam sati. Naše spavanje započelo je vrlo šaljivo, jer smo se bojali miševa, štakora i zmija i tko zna kakovih još životinja, te smo legli napetih ušiju, budući da je stalno nešto šuškalo i skakalo, a u sijenu

ispod nas pucketalo, te smo slabo spaval, to više, što su seoski psi opsjedali naš čardak, režeći odozdo i ganjajući mačke, koje su se očajno derale. Gotovo budni dočekasmo »ružoprstu zoru«, kako bi rekao Homer, diveći se rumenom suncu, koje je izlazilo na istoku planine. Taj je prizor bio nezaboravan. Vrijedna planinka skuhala nam je varenike, koju smo slasno popili u kuhinji, koja je vrlo zanimljiva, jer je u njoj bila uzidana krušna peć, kakova se inače viđa u našim selima samo u dvorištima. Ova peć služi za pečenje kruha, kuhanje i za grijanje susjedne sobe.

Oprostivši se s prijaznim ljudima krenusmo zorom u 5 sati dalje prema selu Pavkovići, kamo smo stigli za 5 minuta u smjeru jugozapad. Kraj je postajao sve krševitiji, pun velikih planinskih livada, po kojima ima dosta krupnog kamenja i vrtača. U mislima prebiremo Hranilovićeve stihove iz »Žumberačkih elegija«, u kojima opijeva taj siromašni kraj:

Pusto grmlje — vrlet svuda,
Rijetka tuj je zemlje gruda;
Od drugud je nosit treba,
Hoš li iz nje koru hljeba . . .

Prema istoku vidi se sjev. Plješivica, Veliki i Mali Lovnik i Japetić. Markacije su i ovdje loše, i da nemamo naše vjerne Macanove karte sumnjamo da bismo stigli kraj njih na Sv. Geru. Po ovoj karti putovi vode prema predratnim markacijama, koje su potpuno propale, no budući da su išle seoskim cestama nije nam bilo teško pronaći neko selo — jedino na šumskim raskršćima, gdje nismo mogli nikoga pitati za put, snalaženje je bilo vrlo teško.

Nakon 30 minuta hoda od Brezovca stigli smo do sela Golubići, odakle puca vidik na Sv. Geru. Ovdje se, uz put, nalazi crkva sv. Ivana lijepo smještena među vitkim jelama sa starim grobljem u kojemu se naročito ističu grobovi boraca poginulih u narodnooslobodilačkoj borbi. Iza ove crkve odvaja se kratica ulijevo prema Jelenićima, a put cestom je malko dulji. Uz cestu opažamo prve škrape i polako ulazimo u krš, te za 23 minute stižemo u Jelenice. Na kraju sela odvaja se od glavne ceste put ulijevo kraticom i uspinje se prema sjeveru. Do sela Šobatovići trebali smo 15 minuta idući preko kukuruznih polja, zatim po šumi i lugovima u kojima rastu prastare lipe. Put je usječen duboko u slojeve taložnog kamenja, koje je vrlo interesantno, jer je valovito isprelamano. Nakon 15 minuta put se križa s jednim koji vodi nalijevo, a zatim stižemo do raskršća ispred kojega stoji gromom opaljeni grab s markacijom, a budući da ona nije postavljena ni na lijevom ni na desnom putu, ne možemo odlučiti koji je put pravi, no ipak krećemo po »njuhu« nadesno, a da smo na pravom putu potvrđuje nam to — nakon hoda od 5 minuta — markacija smještena opet na ravnom putu. Za markiranje puta Draganoš—Sv. Gera treba dobra tri dana, no ovaj je put »izmarkiran« na brzinu.

Po šumi zapažamo mnogo ptica, a gukanje divljih golubova i grlica djeluje upravo ugodno i daje šumi neki romantični čar. Za 22 minute stižemo u selo Kordići, a 5 min. hoda desno nalazi se u

dolini obrasloj s paprati izvor zdrave i pitke vode. Za 15 min. ulazimo u selo Dani (na karti Vidovići). Tu se odvaja jedan put desno preko planine Budinjak, gdje se nalaze dobri skijaški tereni, a lijevi, jugozapadno, u Mrzlo polje u smjeru Gornje vasi. U Danima opazili smo na kući broj 18 pod strehom predratnu markaciju u obliku kruga i trokuta, što nas je vrlo razdragalo. Od ove kuće vodi nalijevo šumska staza (jugozapad—jug) prema dolini u kojoj se nalazi nekoliko vrlo dubokih vrtača, koje ovdje zovu doci, a koje su, u davnini, bile jezera. U docima križa se put s jednim nalijevo i vodi ravno u Mrzlo polje, tu i tamo markiran.

Za 1 sat stigli smo — spuštajući i uzdižući se kršem — u Mrzlo polje, a za 30 min. u seoce Javor, koje je vrlo staro, što se vidi po crnim slaminatim krovovima. Nalijevo nalazi se seoce Višći vrh, a 12 min. od Javora Gornja vas. To je veliko selo, i tu smo odlučili da se odmorimo u kući kovača Šintića, koji nas je ponudio izvrsnim vinom. Ovo je selo vrlo staro i u njemu se nalazi lipa stara oko 400 godina. Od Gornje vasi krećemo u Petričko selo i izbijamo na krasnu državnu cestu, koja je građena od g. 1884.—1893., a duž koje se, na kilometre, nalaze poslagana drva za ogrjev, koja se kamionima otpremaju u Zagreb, Samobor i dr. U Petričko selo stižemo za 20 min. i krećemo odmah kroz njega, dok nam selo Kalje ostaje s lijeve strane. Prema jugu nazire se stari grad Žumberak, po kojem je i čitav kraj dobio ime. Dvadesetak minuta iza sela dolazimo do cestobrana u obliku dugačkog zida, na kojemu je, crvenom bojom, napisano: Sošice — Sv. Gera i strelica u smjeru zida, odnosno ceste. Po ovome zaključili bismo da put vodi cestom, a ova vodi u — Jastrebarsko. Pedesetak metara odavde odvaja se šumski kolnik udesno, a kako na raskršcu — po običaju — nema markacije, iako ima drveća, ne bismo znali da je to pravi put, da nam seljaci nisu dali upute, pa bismo držeći se one upute na zidu pošli ravno prema jugu i tako skrenuli sa pravoga puta. Znajući ovo, zaokrećemo ovim šumskim kolnikom, i nakon 5 minuta dolazimo do naselja od jedne kuće, ob. Despot, gdje se okrepljujemo vodom iz cisterne i polazimo dalje.

Lijevo se spušta jedan put prema Kupčini, a mi krećemo ravno stalno se uspinjući. Za 15 min. došli smo u selo Tomaševce u smjeru zapad—sjeverozapad, odakle, na kraju sela vode dva puta: desni gore, a prednji u selo Stari grad. Od Tomaševaca puca krasan vidik na Uskočke planine i Sv. Geru. Nakon 10 min. namjerili smo se na dva puta: prvi vodi desno pa gore, a drugi u nizinu ponovno se strmo uspinjući. Za 30 min. došli smo u dolinu, gdje se nalazi donji dio sela Stari grad s izvrsnim vrelom u pećini. Iz doline vodi strmi put na vrh, gdje se nalazi veći dio ovoga sela. Osim ovoga puta vode gore još dva i jedan u polja, pa nam je, među ova tri strma puta, teško izabrati kojim da krenemo. Tu nas je opet markacija iznevjerila! Odabiremo jedan i uspinjemo se uz veliku strminu na vrh, gdje se nalaze prastare kuće Staroga grada od brvana, sve pokrivene pocrnjelom slamom. Ovo je tipično starohrvatsko selo puno starinskog čara, te smo zadivljeno promatrali te kuće i simpatične ljude. Istočno od sela vide se razvaline nekoga staroga grada do kojega, nažalost,

Plješivica—Crnec—Oštrc—Japetić

ne možemo doći, jer je previše udaljen. Neki historičari (Lopašić) misle da je zapravo ovaj stari grad prastari grad Žumberak, zaključujući to po starosti razvalina, a da je grad, kojega slovenski historičar Valvazor smatra Žumberkom, novijeg datuma, što se vidi po načinu gradnje. Pet minuta od sela Stari grad križaju se tri puta: prvi, desni, u brda, drugi u dolinu, a treći, lijevi, u nizinu prema Sošicama. Ispred raskršća nalazi se neka daščara, na kojoj je naznačena markacija, no ni na jednom od spomenutih putova, koji dolaze u obzir za nas, je nema, te uzalud tražimo po svim putovima zalazeći duboko u njih, čime gubimo vrijeme, i napokon se odlučujemo za lijevi put, koji se nekoliko puta spušta i uspinje.

Izdaleka čujemo jaki šum vode, i kad smo na zavoju ugledali veliki slap, ostali smo zadivljeni, jer se slap spušta strmo po klisuri u malu romantičnu dolinu, u kojoj se nalazi mlin, koji dobiva vodu iz slapa. Došavši bliže opažamo da se slap dijeli na dva dijela: gornji, visok oko 5 m i donji — visok oko 15 m, koji dobiva vodu iz manjega slapa preko praga. Boravak pod slapom, gdje nas šum vode odmara, ostao nam je u nezaboravnoj uspomeni. Iznad ovoga slapa nalazi se na strmom kršu selo Sopoti, kamo smo stigli za 15 min. Riječ sopoti znači izvori, odnosno mjesto, gdje izvire voda. Iz sela Sopoti zakreće put nadesno u pravom kutu kraj kuće br. 15 prema Sošicama, kamo smo, napokon, stigli u 12,45 min., a za pola sata od Sopota.

Sošice su najveće mjesto u Žumberku, a nalaze se na visini od 568 m. u dolini rječice Kupčine nedaleko od njena izvora među brdima od kojih se ističe Hum (737 m), na kojem se nalaze razvaline staroga grada. U Sošicama smo se prvi puta dobro odmorili i okrijepili, a nakon odmora od sat i po krećemo prema Sv. Geri, do koje ćemo, prema obavijesti Sošićana, stići za tri sata. U samome mjestu ima nekoliko markacija, no izvan mjesta rijetko gdje, pa si pomažemo pitajući pastire. Uto se poče nebo oblačiti, izdaleka se čuje grmljavina i nebom jure crni oblaci: spremaj se nagla oluja. Grmljavina dolazi sve bliže i bliže, pa smo pomalo zabrinuti, da nas ne uhvati oluja baš na najnepovoljnijem mjestu u staroj šumi, po kojoj leže od groma oborenna stara stabla. Srećom je oluja naglo prohujala preko nas, i mi ulazimo u dolinu punu velikih i malih vrtača. Nakon kolebanja uspinjemo se uz strmi put preko planinskog pašnjaka, po kojem pasu stada koza i ovaca, a u dolini goveda i konji. Našom vjernom kartom ne možemo se više služiti, jer je na njoj uneseno posljednje mjesto Stari grad, a na markacije se ne možemo osloniti. Ipak krećemo naprijed, i nakon strmog i mučnog uspona nailazimo na sedlu na markaciju na bukvici, a drugu na kamenu međašu, koja je, sudeći po starosti, predratna. Na ovome sedlu križaju se četiri puta: lijevi na vrh nekoga brda, srednji, kraj kamena dolje, prvi desni na veliki šumski proplanak, odakle puca divan vidik na Sošice, a drugi put vodi u Sošice. Kad smo kanili ući u lijevi put na brdo opazismo, srećom, dva mladića, koji nas uputiše da podemo preko sedla na onaj najniži put kraj kamena međaša, što i učinimo. Ovaj put naglo pada, a zatim se uspinje kroz mračnu prastaru šumu ugodnim hladom bukava među kojima ima dosta posjećenih. Naši znanci daju nam upute, za daljnji put kroz šumu »Carevinu«, kroz koju idemo sigurno, jer smo se prvi puta namjerili na pravilne markacije, koje su zapravo nanovo obojene predratne.

Na izlazu iz šume prostire se veliki planinski pašnjak, koji se proteže nekoliko kilometara, a mi smo trebali preko 1 sat da ga predemo idući preko nedavno pokošenih livada. Preko pašnjaka vodi kolnik, kojim gorani otpremaju sijeno u dolinu, pa smo se uglavnom držali njega, a u velikim razmacima nailazimo na markacije na kamenju, koje vode do šume pod vrhom. Na ovim livadama rialaze se duboke vrtače, koje su nekada bile jezera, koja su se za vrijeme kiša izlijevala u dolinu i pravila veliku štetu. Nestankom šuma — čuvaricama vlage — nestalo je i jezera, a danas su samo duboke vrtače svjedoci da su postojala. Na podnožju šume ulazimo putem prema vrhu mučeći se preko dubokoga blata, no uskoro stižemo na još jedan pašnjak s kojega smo, konačno, ugledali drvenu piramidu, koju smo pozdravili kličući od veselja kao po prilici Kolumbo, kada je ugledao kopno! Konačno nam je odlanulo, jer smo usprkos »markaciji«, i bez karte stigli na vrh.

Na vrhu planine nalazi se, dvadesetak metara visoka drvena piramida ukopana u temelje od betona sa triangulacionim stupom na kojemu je uklesana visina: 1181, a u podnožju pokraj stupa: Trdina-vrh — 1934, što je znak da je te godine piramida obnovljena. U Gorjancima često je boravio poznati slovenski pjesnik Janez Trdina.

te ih je opjevalo u krasnim »Bajkama in povestima o Gorjancih«, pa Slovenci ovaj vrh zovu njegovim imenom, a Hrvati Sv. Gera. Piramida je vrlo trošna i trula i gotovo bez ljestvica, te je penjanje vrlo otešano. Od podnožja ne vidi se ništa, jer je piramida opkoljena velikim stablima, pa je vidik moguć samo sa vrha odakle se vidi prema jugu Klek, dolina rijeke Kupe, po kojoj se prostiru obradena polja i seoca na hrvatskoj i slovenskoj strani. Osobito se jasno raspoznaće trgovište Metlika i cesta prema Karlovcu. Nadalje se vidi stari grad Ozalj, Karlovac s okolicom te rijeka Korana, a južno od Karlovca Vel. Kapela, a na istok Pisarovina i Jastrebarsko, Samoborsko gorje i Medvednica, te Zagreb. Prema sjeveru i sjeveroistoku vidi se Donat i Boč, a na zapadu i jugozapadu Snježnik, Julijanske Alpe sa Triglavom, Kamniške Alpe te njihovi ogranci. Vrlo se lijepo opaža Novo Mesto na rijeci Krki, zatim dolina Krke puna šarenih polja.

Nedaleko od piramide odmaramo se, no ne dugo, jer se već u šumi mrači, te krećemo dolje u smjeru Novoga Mesta, kamo smo se kanili spustiti. Nešto ispod piramide naišli smo na razvaline dviju crkvica, hrvatske i slovenske, između kojih teče granica Hrvatske i Slovenije. Unutar zidova veće crkvice izrasao je orijaški javor, koji je star oko 150 godina. Slovenska je crkvica posvećena sv. Geri (Petki), a što je zanimljivo nalazi se na hrvatskoj strani i obrnuto hrvatska crkvica sv. Ilike nalazi se na slovenskoj strani. Narod priča da su obje crkvice porušili Turci, kada su provalili u Žumberak, a to je i vjerojatno, jer su razvaline vrlo stare. Priča se, nadalje, da je u blizini zakopano blago, pa su mnogi pokušavali da ga pronađu . . .

Hrvatska strana puna je velikih pašnjaka i lako je pristupačna, dok je slovenska vrlo strma i puna klisura i jedva prohodna spuštajući se — osim kod sv. Miklauža — upravo divlje u dolinu rijeke Krke. Na strmini prema krškoj strani, u visini od 1000 m nalazi se spomen-kapelica sv. Miklauža, kraj koje se nalazi prenoćište Ignaca Hudoklina.

U blizini kapele nalazi se — na podnožju gore — preko 1 metar visoki kamen, širok 1 m., a prema vrhu tubast poput šešira, koji Hrvati i Slovenci zovu »krvavi kamen«. Prema narodnom pričanju u davnini su se vodile krvave borbe između slovenskih pastira i Uskoka zbog međa i pašnjaka, u kojima je bilo i krvavih glava, ponajviše krvnjom Uskoka koji su pljačkali i Turke i domaće stanovnike, te su, konačno, zajedno odlučili da odrede među, koja će biti tamo, gdje se sastanu dva mladića: jedan Slovenac i jedan Uskok, koji će poći na sv. Marku u ranu zoru prema vrhu svaki sa svoje strane. Mladi Uskok dospije prije na vrh i podje nizbrdice ususret Slovencu, gdje ih zateče slovenska komisija sa sucima, koji zaključe da zakopaju žive mladiće, da tako nitko ne sazna da su se sastali na mjestu nepovoljnem po Slovence. U taj čas doleti za mladim Uskom njegova vjeronica Jela, te Slovenci odvedu sve troje daleko prema uskočkoj strani, iskopaju grob, a sirota Jela skoči također u njega, a na nj navališe ovaj kamen, iz kojega, tom zgodom, iskočiše tri kaplje krvi, pa se taj kamen zove »krvavi kamen«. Ne našavši Uskoci ni sudaca, ni mladića uvidješe da su prevareni, vratise se

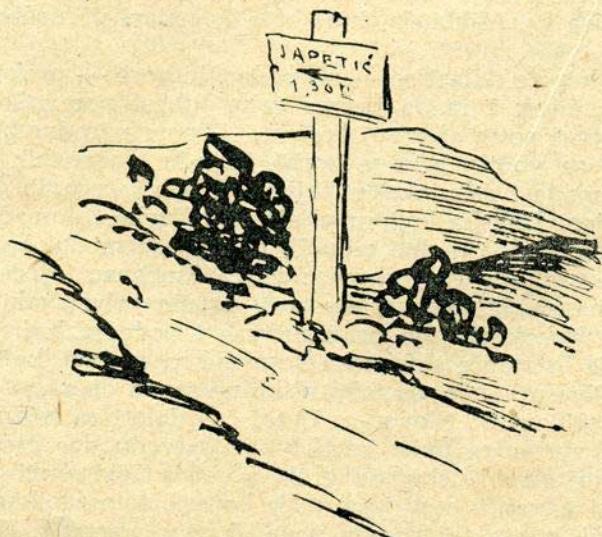
kući i nastojahu da se ipak međa ustanovi, što bi i učinjeno. Pjesnik Hranilović u svojim »Žumberačkim elegijama« (pj. VI.) izmijenio je tu legendu tako, što su sa svake strane pošli po momak i djevojka, a kad su Uskoci došli prvi ubili su ih Slovenci i pokrili velikim kamenom, koji je crven od krvi.

U 18 sati krenuli smo u smjeru Metlike preko pašnjaka, naišavši, usput, na pastire, koji su nam pokazali put preko sela Sekulića (Malića), Bulića, Kuljara i Radatovića. U Metliku stigli smo vrlo umorni u 22 sata, no nažalost posljednji vlak je otišao jedan i po sata ranije, pa smo morali prenoćiti na peronu na klupama, gdje smo dobro ozebli. U 5 sati krenuli smo, lokalnim vlakom, uz romantičnu rijeku Kupu prema Karlovcu, odakle smo stigli u Zagreb u 8 sati.

Put kroz Žumberak vrlo je naporan, te smo ga prevalili za dan i po hoda, u svemu 24 sata (96 km), no za nj su potrebna dva dana uz dobro poznavanje puta i s dobrom kartom. Unatoč velikih napora mi smo nagrađeni, jer smo vidjeli jedan od najljepših krajeva naše domovine, naročito sv. Geru i upoznali potomke slavnih Uskoka.

LITERATURA:

- Badovinac, N.: Žumberak i Marindol, 1896.*
Bulat, R.: Žumberak i Pokuplje u narodnooslobodilačkoj borbi, 1951.
Hranilović, J.: Žumberačke elegije, 1896.
Hranilović—Hirc: Zemljopis Hrvatske, 1901, s. 360—367.
Lopašić, R.: Žumberak, 1881.
Mlać, D.: Sv. Gera (Naše planine, 1949).
Novotni, S.: Vodič na Plješivici i na Sv. Geru, 1906.

U stijeni Kleka

Foto: E. Rakoš

Osrt na jedan referat

Dvobroj 9-10 od ove godine časopisa »Naše planine« donio je na str. 296-297 referat, što ga je održao predsjednik Planinarskog saveza Jugoslavije, drug Rade Kušić, na kongresu Međunarodne alpinističke unije (UIAA) koji se održavao na Bledu dne 14. VII. o. g.

Govoreći o razvoju alpinizma u Jugoslaviji, navodi drug Kušić da je prije Drugog svjetskog rata postojala alpinistička organizacija samo u Sloveniji (sa 200 članova!), dok je alpinizam u ostalim krajevima (Hrvatska, Bosna, Srbija) pojva najnovijeg datuma.

Svaki će se planinar, koji je iole pratio i danas prati planinarsku štampu, začuditi takvoj neinformiranosti najvišeg našeg planinarskog foruma. Listajući po starim godištima časopisa »Hrvatski planinar« nailazimo u broju 5 od 1935. g. na str. 152. obavijest, da je 3. III. 1935. osnovana Alpinistička sekcija u okviru Hrvatskog planinarskog društva. Ovu je činjenicu zapazila i slovenska planinarska štampa (vidi »Planinski vestnik« 1935, br. 8!). Do osnivanja navedene sekcijs došlo je radi potrebe povezivanja sve većeg broja planinara koji su se oduševljivali tom vrhunskom granom planinarstva.

Ideje alpinizma javljaju se u krugovima hrvatskih planinara relativno dosta rano. Kao i u drugim zemljama, i kod Hrvata alpinizam također prolazi razne razvojne faze. Govoreći o alpinizmu prije dvadeset ili trideset godina, ne smijemo misliti samo na teške penjačke uspone, kod kojih se upotrebljavaju klinovi i ostala tehnička pomagala. Ako bismo samo takve uspone smatrali vrijednim alpinističkim pothvatima, onda ne možemo nazvati alpinizmom niti djelovanje one generacije planinara prije pojave modernog alpinizma, koji su nam otvorili i istražili Alpe i ostale visoke planine (klasično razdoblje alpinizma).

Takvih je alpinista bilo i u Hrvatskoj. Zar ne bismo mogli nazvati klasičnim alpinističkim djelovanjem uspone članova HPD-a i kasnije osnovanog HTK »Sljeme«, koji su kroz dugi niz godina otkrivali i osvajali vrhove Dinarskih planina.

Imena dr. B. Gušića, Paulića, Koraneka, D. Jakšića i drugih usko su vezana sa pojmom Durmitora, Maglića i Prokletija. Godine 1926. izvode već dr. Gušić, Paulić i Jakšić penjački uspon preko istočne stijene Bobotovog Kuka u Durmitoru, upotrebljavajući kod toga moderna penjačka pomagala. 1930. godine penju dr. B. i M. Gušić sa Koranekom sjeverne stijene Grude i Prutaša u istoj planinskoj skupini.

Poslije 1930. godine javlja se u Hrvatskoj sve veći broj alpinista koji penju kroz stijene, upotrebljavajući modernu penjačku tehniku. Među najistaknutije spada ing. Z. Badovinac, koji je izveo mnogo zimskih i ljetnih uspona u slovenskim Alpama. U rubrici »Naši mlađi u Alpama« donosi »Hrvatski planinar« uspjele opise uspona u doma-

ćim i stranim visokim planinama, što su ih izveli mladi hrvatski alpinisti, među kojima su najpoznatiji bili D. Brahm i D. Jakšić.

Članovi HTK »Sljeme« Jakšić i Draženović uspinju se među prvim jugoslavenskim alpinistima na Mt. Blanc i Matterhorn, bez vodiča.

Nakon osnutka Alpinističke sekcije u okviru HPD-a počeo se alpinizam u Hrvatskoj razvijati šire i organiziranije. Svake godine prireduje sekcija ljetnu i zimsku školu, u kojoj mladi planinari stiču potrebno osnovno teoretsko i praktično znanje sa područja alpinizma. Uređenjem vježbališta pod Okić-gradom na Plješivici riješeno je i pitanje vježbanja, te praktične obuke.

Tražeći mogućnosti za izvođenje penjačkih uspona u bližoj okolini, bacili su zagrebački alpinisti pogled na Klek kraj Ogulina, čija se jugoistočna stijena gotovo okomito ruši kojih 150 m predstavljajući izrazito penjački objekt. Premda se visinom ne može mjeriti sa mnogim alpskim stijenama, sadrži Klekova stijena ipak na malom prostoru sve poteškoće i oblike na koje nailazimo u Alpama.

Prvi je prešao stijenu Kleka god. 1926. ing. Z. Badovinac sa drugovima. 1935. pronalazi V. Čubelić sam t. zv. »HPD-ov smjer«. Iste je godine prošao Marijan Dragman, najistaknutiji i najbolji hrvatski penjač, sam kroz sredinu stijene izravnim smjerom, koji još i danas slovi kao mjestimično izvanredno težak. God. 1938. savladali su Dragman i Brezovečki najteži i najstrmiji dio stijene »Jugoistočnu glavu Kleka«.

Od god. 1939. prebacuju hrvatski alpinisti težište rada na bosansko-hercegovačke planine. U nekoliko ekskurzija savladali su penjači: Dragman, Brezovečki, Laszowski, Bumba, Ceraj, Mihaljević, Brlečić i drugi, mnoge stijene, naročito u Čvrsnici i Prenju. Usponi kroz Veliki Kuk (Dragman-Laszowski i Brezovečki-Ceraj) mogu se po svojoj dužini i teškoćama mjeriti sa najjačim usponima izvedenim do rata u našim Alpama.

Tehnički opisi 24 prvenstvena uspona, što su ih do rata izveli hrvatski alpinisti u Čvrsnici i Prenju objavljeni su u časopisu »Naše planine« u br. 11 i 12 g. 1949., te 1, 2, 3 g. 1950. Ako tome dodamo još i zajedničke ekskurzije članova HPD-a i HTK »Sljeme«, u Savojske Alpe 1938. godine, možemo zaključiti ovaj letimični pregled razvoja hrvatskog alpinizma do drugog svjetskog rata.

Iz svega ovoga vidimo, da je alpinizam u Hrvatskoj ne samo postojao, nego da je bio i organizaciono učvršćen. Premda možda nije izведен veliki broj naročito teških uspona, ipak je Alpinistička sekcija HPD-a uspjela pobuditi veliko zanimanje za alpinizam u redovima hrvatskih planinara, te odgojiti generacije penjača koji su bili sposobni da svoje znanje prenesu i na ostale planinare. Svemu tome moramo zahvaliti, da se poslije rata, alpinizam u Hrvatskoj razvio do današnjeg stupnja.

Stoga mislim, da je veliki propust učinjen u spomenutom referatu, kada je čak i stranoj javnosti prikazana u potpuno početničkom svijetu pojave, koja u Hrvatskoj ima već dosta veliku tradiciju.

Tragom lavina na Kokrško sedlo i Grintavec

Tamne sjene noći nečujno su obavijale pošumljene padine podno visokih bregova, kada smo napustili planinarski dom u Kamniškoj Bistrici. Široki šumski put vodi nas blagim usponom nekuda prema sjeverozapadu. U blizini teče Bistrica, planinska rječica. Njena jednolična šumna melodija postepeno zamire među stablima. Ulazimo sve dublje u crnogoričnu šumu, gdje je zrak prožet ugodnom svježinom. Zvijezde se vide među krošnjama visokih jela, dok dvije karbidne svjetiljke skromno osvjetljavaju put. Mnogobrojne dugačke sjene grotesknih oblika, šuljaju se naokolo, skakuju po stablima i prate nas ustrajno u stopu.

Dolazimo tako nakon izvjesnog vremena do jednog raskršća. Desno stoji tabla s natpisom »Cojzova koča — 2 ure«, a lijevo se odvaja put za Kalški greben. Nastavljamo put desno. Ubrzo nailazimo na prvi trag snijega. Snježni jezik širok dvadesetak metara presjekao je put, strmo se rušeći niz padinu s lijeve strane. To je završetak jedne jake lavine, koja je u strmom žlijebu stvorila širok put, čisteći do temelja sve, pa i najdeblja stabla. Lavine su ovdje napravile priličnu zbrku, te našim vodičima nekako ne uspijeva otkriti početak strmog puteljka prema Kokrškom sedlu. Slavko je otiašao u desno od snježnog rukava i svjetlo njegove svjetiljke vrluda među stablima tražeći pravi put. Međutim sve je bilo uzalud. Lavine su zbrisale sve, a bukova šuma u okolini lavinskog rukava, koja nije obuhvaćena »golom sjećom« ispunjena je oborenim i »naplavljenim« deblima. Vodstvo je dakle odlučilo da se ide ravno prema gore kroz žlijeb ispunjen ostacima lavinskog snijega. Takav uspon trajati će bez sumnje mnogo dulje nego što piše tamo dolje na raskršću, ali to je bio jedini izbor sada u noći. Pošli smo razvučeni u dugu kolonu, pažljivo gazeći u stope prethodnika. Mi koji nismo imali cepina, morali smo posebno proširivati i obrađivati za sebe stepenice na tvrdom i vrlo strmom snježniku. To je bio mučan posao i dobra vježba za zglobove. Nešto lakše bilo je napredovanje na istaknutijim dijelovima žlijeba gdje je snijeg već okopnio. Čovjek se tu može pomoći i rukama, a kamen je za razliku od snijega ipak nekako ugodnije i čvršće uporište. Naši svjetlonosne trude se da što bolje osvijetle opasnija mjesta, te po malo svijetla ipak dotekne za svakoga od nas dvadesetak. Zapravo, nepotreban je taj trud, zvijezde nam i onako dovoljno osvjetljavaju put, a osim toga čim čovjek manje vidi na takvim strminama, tim se bolje i sigurnije kreće. Još uvijek smo u području bukove šume, u prilično čudnom šumskom prosjeku. Kaos polomljenih stabala uokviruje našu stazu i uvjerljiv je dokaz da ne bi bilo ni najmanje ugodno nalaziti se tu onda kada su elementi divijali. To je tada zapravo bio strašan završetak jednoj jednostavnoj priči, koja bi mogla po prilici ovako glasiti:

»Jednom, prije mnogo mjeseci, lijepi bezazleni kristalići, malene bijele zvijezdice, počele su padati oko ponosnih visova. Postepeno, katkada uz otegnutu pjesmu vihora, nagomilali su se kao težak teret o bokove planine. Sakrivena sila, zaledena u debelim slojevima, čekala je svoj čas. Zaista, dočekala ga je. Jednog dana se planina prenula iz svoga zimskoga sna. Težak teret tišio je njene strme bokove, neugodan bijeli teret. Stresla ga je i on se survao kao bijela divlja bujica prema dolinama. Zlokobna grmljavina pratila je njen pohod. Padine planine uokvirene su gustom šumom. Tiho i ustrajno borile su se biljke poput nepokolebljive legije, te osvajale metar po metar kamene pustoši. Desetljeća i stoljeća traje ta borba. Postepeno je stvoreno plodno tlo i velika lijepa stabla ponosno dižu svoje krošnje prema dalekim visinama. Svakog proljeća izvijaju se veselo prema suncu nove mladice. Odjednom, iznenada, kada stabla snivaju tih bijeli san pod debelim snježnim pokrivačem, zarije se među njih zlokobna bujica smrti. Njena divlja snaga nemilosrdno si probija put; stabla se krše kao slamke, a zatim — duga brazda pustoši obilježava trag kojim je prošla lavina.«

Još uvijek smo u žlijebu. Strmina se nije ublažila, no šuma pomalo nestaje. Napredujemo preko kamenja i blatnog, promočenog humusa, gdje smo si postepeno tako temeljito zaprljali ruke da nali-kujemo na dimnjačare. Za bijele »vjetrovke« je to »izvanredno povoljan« teren, što će svaki vlasnik sa »zadovoljstvom« utvrditi kada ih pogleda pri danjem svjetlu. Kokrško sedlo se lijepo visoko ukvirolo među grebene, točno iznad naših glava, kao puškarnica na bedemu kakve divovske kule. Pod sedlom na širokoj strmini zaostalo je još mnogo snijega. Kako je grupa posjedovala tri užeta, navezali smo se, jer je snježnik postao najednom strašno strm. To nam je uspjelo obaviti upravo pravovremeno, t. j. prije nego što se je koji od nas uspio u tom mraku odsanjkati dolje »tragom lavine«. I tako smo prilično zadovoljno krenuli naprijed, spojeni dobrim našim užetom, dok se hladni vjetar, dohrlivši na brzinu odnekuda sa strane Kalške gore, počeo brinuti o tome da se na strmom usponu suviše ne zagrijemo. Katkada je koji kamen odskakao niz strminu, na opći »užitak« onih koji su bili na kraju kolone. Naš »Žohar« je dobio tako jedan omašniji komadić ravno u nogu, tako da mu se siromahu za čas umnožio broj zvijezda na obzorju. Na pojedinim okopnjelim mjestima susretali smo jadne ostatke zasute naše staze. No mi smo se eto i bez njene pomoći uspeli dosta visoko, premda se sve skupa malo previše oteglo, jer eto pomalo sviće, jutro će skoro. Stigli smo u blizinu Cojzove koče (1791 m). Zvijezde su sve blijeđe, a crna krila noći povlače se i sklapaju pred bijelim dahom zore. Pred sam kraj uspona silazimo konačno sa neugodnog, smrznutog snježnika na malo pristojniji teren, t. j. na okopnjelu strminu obraslju klekovinom. Preko nje je svakako ugodnije napredovati nego bez dereza na tvrdom snijegu. Kuću nismo sve do posljednjeg časa mogli vidjeti. Iz jutarnjeg sumraka izronio je samo visoki snježni zid, poput bijele terase kakvog modernog planinskog hotela. Tu je dakle bio početak lavine. Zaobišli smo ga i izbili na malu zaravan sedla ispred planinske kuće.

To je jednostavna mala drvena kućica, sva u limenom oklopu. Dok me jutarnji vjetar s one strane sedla rashlađuje, premotavam promočeno uže i razmišljam o jednom dobrom vrućem čaju, koji je u takvim prilikama pravi melem za svakog planinara. Kada je potpuno svanulo i nakon što smo se malo odmorili u ugodnoj kućici, izašli smo u hladno jutro. Nismo ovaj puta bili u punom broju. Nekolicina se zaželjela dobrog odmora i spavanja nakon naporne noći, no tri užeta bila su ponovno spremna. Sunce je upravo poslalo svoj prvi nježan cijelov prema vrhu Grintavca, i snježne strehe na njegovoj istočnoj strani zablistale su ružičasto-žutim sjajem. Prebacili smo naša užeta preko ramena i mala grupa krenula je na uspon.

Pošli smo u sjeverozapadnom pravcu preko travnatih padina postepeno hvatajući visinu. Dugoljaste čaške encijana (*Gentiana bavarica*), dragulja alpske flore, stidljivo već proviruju na okopnjelim travnjacima. Kroz uvale se još uvijek pružaju snježni jezici, koje traverziramo s velikim oprezom. Tako smo napredovali nešto više od jednog sata, sve dok se ti jezici nisu stopili u jedinstven snježni pokrivač, koji je u debelom sloju prekrivao strminu prema vrhu. Sada dolaze u akciju dereze, razmotavaju se užeta i nakon kratkog predaha tri naveza kreću. Izašli smo iz sjene jugoistočnih Grintavčevih grebena, pa nas s desne strane miluje jutarnje sunce. Ritmički ulazi cepin u snijeg, a po beskonačnoj bijeloj strmini niže se vijugavi trag stopa. Naporan je uspon nakon jedne neprospavanje noći. Strma površina, koja nas je zamorila također i svojom jednoličnošću, postepeno se sužuje, a snježne strehe iznad istočne okomite stijene već su gotovo na dohvatu ruke. Konačno je iz snijega tamo gore izvirila jedna drvena letva — oznaka točke triangulacije. Do vrha je još samo par desetaka metara. S lijeve strane izronio je u čitavoj širini masiv Kočne (2539 m). Prešli smo užurbano posljednjih par metara i evo nas pred malom piramidom. Visina je 2558 metara.

Kakav je užitak biti na vrhu pri ovako izvanrednom vremenu. Rijetko se uhvati ovdje gore takav vidik kao što je bio toga dana. Naokolo po čitavom horizontu ni jednog oblačka. Poslije nedavne kiše zrak je bio čist kao kristal. Priroda otkriva šutljivo pred našim očima svu svoju ljepotu. Sve tegobe, napor i neprospavana noć, sve je to nestalo i rasplinulo se kao ružan san. Bili smo kraljevski nagrađeni. Zadivljeno plovi pogled daleko tamu gdje se konture zemlje i planina rasplinjuju i prelijevaju u azurne maglice vasione. Iz sjeverozapadnog horizonta nejasno izviruju neki planinski gorostasi, sa bijelim ledenim glavicama. To su Visoke Ture — tumače nam iskusniji planinari — eno, vidi se dobro Grossglockner (3798 m), a ono bi mogli biti njegovi niži susjedi Gross Venediger (3660 m) i Riesenferner (3435 m), te Ankogl (3355 m). Vidljivost je znači prema tome najmanje 200 km. Malo lijevo, na zapadu protežu se Julijске Alpe, poput isturenog bedema, koji se ispriječio pred tuđinom kao budan čuvan naših strana. Triglav se koči ponosno u središtu nadvisujući »za glavu« sve svoje susjede, a vrh mu je upravo uokviren pravilnim vijencem bijelih oblačića. Starac je dakle dobio kapu, što čitavoj skupini daje naročito otmjen i veličanstven izgled. Oštri

Špik (2472 m), na desnom rubu bedema također ima oko vrha mali okrugli kolut oblaka. Nekoliko rastgnanih oblačića palo je kao velo na greben visoke Škrlatice (2738 m), a inače čitav ostali horizont potpuno je vedar. Šumovito Pohorje proteglo se na istoku, a iza njega se daleko tamо dolje bjelasa vijugavi tok Drave. Na jugu preko Kalškog grebena i Krvavca, naziru se u daljini Risnjak (1528 m) i Klek (1182 m), a desno od njih Slovenski Snježnik (1796 m). Iza njih je naš dugi obalni bedem Velebit. Na drugoj strani Grinjavca bjelasa se u dolini cesta i malo mjestance Jezersko, a malo dalje je i austrijska granica. Naša kućica dolje na Kokrškom sedlu nalikuje sitnoj kockici, a ljudi pred njom jedva da se i opažaju. S jedne i druge strane sedla iznad dubokih provalija lebde na visini od oko 2000 m nježni bijeli prameni magliće, koji polako nestaju pred sve toplijim zrakama sunca. Zapalili smo cigarete i uživali u tako divnim čistim visinama.

Na povratku smo se pomalo sklizali po mekom otopljenom snijegu. Neprimjetno su se odnekuda sabrali oblaci i kada smo već bili dolje u blizini kuće, veo oblaka gusto je pao preko sunca. Boje su se naglo izmjenile. Sav čar i ljepota, koja je zračila sa visova, stijena, provalja i iz plave daljine, sve je to u trenutku nestalo. Preko čitavog kraja kao da je pala neka siva koprena.

U kući nas je već čekala okrepa, a nakon odmora uslijedio je silazak u Kamnišku Bistrigu.

Kiša, stara planinarska nevolja, koja nas je pratila na žurnom silasku, ipak nije bila sposobna da nam ukrade i zbrisne utiske, koje smo ponijeli sa čistih plavih visova.

Knjige i časopisi

Z. MAJТИН—D. NOVAK: ORIJENTACIJA I ČITANJE KARATA

U izdanju Sportske stručne biblioteke FISAH-a izšla je iz štampe već najavljena »Orijentacija i čitanje karata«, koju je priredila Komisija za izdavačku djelatnost Planinarskog saveza Hrvatske.

Knjiga ima 52 stranice, pisana je lijepim, laganim stilom i bogato je opremljena veoma uspјelim crtežima. Kao jedan od primjera načina izrade karata priložena je, na papiru za umjetni tisk, preslikana specijalna Medvednica, sa još dva primjera prikazivanja planinskog terena na poledini ove karte. Priložena karta moći će svakako privremeno poslužiti planinarima za orientaciju po Medvednici, dok se ne izda jedna nova i preglednija karta.

Makar se je o orientaciji već pisalo u par navrata, ipak se osjećala potreba za jednim temeljitim priručnikom, koji bi obradivao ovo osjetljivo područje, koje još uvijek, nažalost, mnogo planinara poznaje dosta površno.

Posebno treba naglasiti, da je ova knjiga važan prilog vanarmijskom vojnom odgoju omladine i da će ona, kako je u predgovoru rekao urednik Sportske stručne biblioteke drug Miro Mihovilović, korisno poslužiti osim planinarskim i svim sportskim organizacijama, organizacijama narodne omladine, kao i ostalim društvenim organizacijama, koje se zanimaju vanarmijskim odgojem naroda.

R.

»PLANINSKI VESTNIK«

Glasilo Planinske Zvezne Slovenije, dvobroj 10—11, god. 1951. donosi slijedeće: Cene Malovrh — Po grebenih Kočne v prvem snegu 1950.; Jos. Wester — Se trikrat na Triglavu; Uroš Župančić — Dvakrat v Frdamanah policah (2273 m); Janko Blažej — Smrt v steni, u kojem članku opisuje nešreću, koja je 21. lipnja o. g. zadesila člana AO Velebit iz Zagreba Ratka Čapeka u Dibonovom smjeru u Špiku; Slavko Peršić — Maglić (2388 m), u kojem na veoma zanimljiv i poučan način opisuje divlje vrleti i klance bosansko-hercegovačkih gorostasa. U ovom članku pisac registrira prvenstvene uspone hrvatskih alpinista Gropuzza, Kučana, Mihaljevića, Rakoša, Zgage i Matkovića, koji su utri prve penjačke smjerove u stijenama Maglića, Volujka i Bioča i tako gotovo otkrili ljepote ovih silnih stijena, koje čekaju na nova odvažna osvajanja; Branko Zemljic — Iz spominov; Radó Kočevvar — Pet let; Slavko Peršić — Nastavak terminologije »Gorska pokrajina«; Konobel Franc — Padaci v Karavankah; Ivan Korenčan — Iz torbe zadnjega »Piparja«; Janez Dolenc — Ljudsko izročilo o Blegošu; Vasilij Berden — Veliki Oltar; Novi vzponi v naših gorah; Društvene novice; Iz sosednih republik, u kojem stupcu se kratko opisuje četraestdnevni pohod hrvatskih alpinista u gorje Glocknera i o novoizgrađenom opservatoriju na Bjelašnici; Iz planinarske literature; Razgled po svetu.

R.

ING. RATIMIR STEFANOVIĆ: ZAPISI IZ NAŠIH PLANINA

Izdavačko poduzeće *Novo pokoljenje* u Beogradu izdao je knjigu zapisa poznatog planinarskog radnika i pisca ing. Ratimira Stefanovića, o našim planinama na preko 260 stranica i opremila je brojnim fotografijama, kojima, nažalost, ovo poduzeće nije posvetilo dovoljno pažnje, jer poznavajući fotografije pisca, klišeji su izrađeni dosta slabo. Knjiga se dijeli na sedam dijelova i to pod naslovima: Po Srbiji uzduž i poprijeko; Po makedonskim planinama; Crna Gora, ponosito stjenje; U planinama Bosne i Hercegovine; Hrvatska, koja je nažalost škroto obradena; U Sloveniji, postojbini našeg planinarstva i Epilog. Cijena knjizi je Din 175.—.

R.

GLASNIK BIOLOŠKE SEKCIJE HRV. PRIRODOSLOVNOG DRUŠTVA

T. 2/3, Zagreb, 1950. Str. 183

sadrži 15 naučnih radova iz raznih područja biologije, sa dva prikaza i bibliografijom naučnih bioloških časopisa.

Cijena iznosi Din 175.—, a može se naručiti kod Hrvatskog prirodoslovnog društva, Zagreb, Ilica 16/III.

J. K.

VIJESTI

NAŠA GRAĐEVNA DJELATNOST

Planinarske organizacije prije rata, ostavile su nam do pred rat ukupno 40 planinarskih objekata, što domova, što skloništa, koji su pod tadašnjim uslovima zadovoljavali potrebe planinarstva. Ratno puštojenje na području NR Hrvatske zahvatilo je i planinarske objekte u tolikoj mjeri, da je od ukupnog broja domova i skloništa ostalo po Oslobođenju svega 5 objekata (12,5%) koji su bili sačuvani i koji su bez većih popravaka odmah poslije rata uspostavili normalno poslovanje. Od 35 uništenih objekata, otpada 16 (46%) koji su uništeni do temelja, a 19 (54%) na objekte koji su bili djelomično uništeni ili oštećeni. Za te objekte trebalo je investirati znatna finansijska sredstva. Inventar i oprema propala je kod svih oštećenih objekata.

Nakon oslobođenja naše zemlje, učvršćenja planinarske organizacije i velikog porasta članstva uslovljenoj novom stvarnošću, osjetila se ozbiljna potreba obnove i izgradnje planinarskih domova i kuća.

Agilnija društva prihvatile su se odmah posla, ali izgradnja sada nije više ni izdaleka sličila onom prije-ratnom dugogodišnjem i mučnom podizanju domova, koje je ovisilo o prilozima i brizi agilnijih pojedincara.

Velika briga narodne vlasti za naš fiskulturni pokret uopće i za planinarstvo posebno, dala je ogromnu podršku silnom elanu, koji je zahvatio planinare Hrvatske na izgradnji njihovih objekata.

Ovo je predstavljalo dio brige i napora na podizanju životnog standarda i kulturnog nivoa naših radnih ljudi.

Rezultat je bio krajem 1950. godine još 5 gotovih kuća (dom na Vrbanji — Orjen, Petehovac kod Delnice, dom na Kalniku, dom PDZ-a na Sljemenu i sklonište na Goršćici — Medvednica). Veoma osjetljiva materijalna i finansijska pomoć narodne vlasti, Glavnog odbora sindi-

kata Hrvatske i FISAH-a uz primjereno zalaganje planinara i naš savremeni tempo rada, doveli su planinarsku organizaciju u Hrvatskoj, kroz veoma kratko razdoblje, do značajnih rezultata.

Na bazi potreba planinarstva s jedne strane i finansijskih mogućnosti s druge strane, sastavljen je na početku ove godine plan izgradnje objekata (kako za dovršenje iz ranijih godina, tako i za obnovu porušenih i izgradnju novih objekata) i izvršena dodjela-odnosnih finansijskih sredstava na pojedina društva.

Iako se radovima započelo pričinjeno kasno, ipak su naročitim zalaganjem naših društava Rijeke, Krapine i Ivance dovršeni prvi objekti i otvoreni u mjesecu srpnju ove godine. Ostala društva koja su imala teže uslove rada, još nisu završila objekte, ali radovi su u toku — objekti će biti uskoro završeni.

Planinarski domovi, koji su ove godine bili u radu, su slijedeći:

1. *Dom na Biokovu* — (1400 m) — PD Makarska. Objekat je započet ove godine i izgrađen na mjestu bivšeg doma. Dom se izgrađuje po projektu Ing. Horvata i nalazi se u završnoj fazi. Otvorene doma bit će u mjesecu studenom ove godine.

2. *Dom na Mosoru* — (900 m) — PD Split. Radovi su u završnoj fazi, a potpuno dovršenje i otvorenje biti će do konca ove godine.

3. *Dom na Bačić Kosi* — (Srednji Velebit) — PD Gospic. Radovi na obnovi i adaptaciji još su u toku, ali potpuno dovršenje doma bit će početkom iduće godine.

4. *Dom na Zavižanu* — (Sjeverni Velebit — 1620 m) PD Senj. Bivša Krajačeva kuća je adaptirana i nadograđen jedan kat. Grubi građevinski radovi su završeni i u toku su unutarnji radovi. Dom će biti potpuno dovršen u proljeće slijedeće godine.

5. Dom na Platku — (Gorski Kotar — 1111 m) PD Rijeka. Naš najveći i najmoderniji planinarski dom koji će biti ne samo ponos graditelja PD Rijeka, nego i svih planinara Hrvatske, u završnoj je fazi i biti će otvoren u XI. mjesecu ove godine.

6. Dom na Snježniku — (Gorski Kotar — 1490 m) PD Rijeka. Dom je ove godine dovršen i otvoren 27. VII. Opskrba doma osigurana je preko cijele godine.

7. Dom na Risnjaku — (Gorski Kotar — 1410 m) PD Delnice. Dom se izgrađuje na starim temeljima bivšeg objekta. Radovi su prekinuti u zidu prizemlja radi nastale zime, a biti će dovršen iduće godine.

8. Planinarsko sklonište na Bijelim stijenama — (Vel. Kapela — 1200 m). Izvode se radovi na obnovi i prigradnji sporednih prostorija, koji su prekinuti radi vremenskih prilika. Objekat će biti dovršen u proljeće iduće godine.

9. Dom na Japetiću — (Samoborsko gorje — 842 m) PD Jastrebarsko. Na novogradnji ovog doma radovi su obustavljeni u zidu prizemlja radi vremenskih prilika. Uz dosadanji polet i ljubav prema planinama, planinari Jaske završiti će objekat iduće godine.

10. Dom na Puntijarki — (Sljeme — 1023 m) PD Zagreb. Radovi na novogradnji ovog doma u završnoj su fazi. Otvorene doma biti će koncem ove godine.

11. Dom na Sv. Jakobu — Sljeme — 820 m) PD »Grafičar«, Zagreb. Novogradnja ovog doma biti će ove godine stavljena pod krov, a dovršenje radova u idućoj godini. Garanciju za to nam daju graditelji — članovi društva.

12. Dom na Strahinjšćici — (Hrvatsko Zagorje — 618 m) PD Krapina. Dom je završen i otvoren ove godine 27. srpnja. Opskrba doma osigurana je preko cijele godine.

13. Dom na Ivančici — (Hrvatsko Zagorje — 1061 m) PD Ivanec. Dom je završen i otvoren 12. kolovoza ove godine. Opskrba doma osigurana je preko cijele godine.

14. Dom na Cesar-gradu — (Hrvatsko Zagorje) PD Klanjec. Novogradnja ovog doma u završnoj je fazi. Otvorene doma biti će do konca godine.

15. Dom nad Vugrovcem (Medvednica — Istočni dio) PD Prigorac — Zagreb. Dom je završen i otvoren 1. srpnja ove godine. Dom je otvoren i opskrbljen preko cijele godine.

16. Dom na Bilogori — PD Bjelovar. Dom je završen ove godine i otvoren 5. kolovoza. Opskrba doma osigurana je preko cijele godine.

17. Dom na Jankovcu (Papuk) PD Osijek. Objekat je u ovoj godini nastavljen i radovi su u završnoj fazi. Otvorene doma biti će u ovoj godini.

Prema gornjem pregledu konstatiramo, da od ukupno 17 objekata koliko je bilo ove godine u gradnji, imamo 5 domova završenih i otvorenih, 6 domova biti će otvoreno do konca ove godine, dok će 6 domova biti završeno u toku iduće godine. Istodobno vidljivo je, da su mnoga naša društva ozbiljno prionula radu i uložila mnogo truda za opće ciljeve planinarstva. Nažalost imamo i takovih društava, koja nisu prihvatile poziv PSH za izgradnju domova, kao što je PD Mrkopalj i PD Ogulin. Bilo bi pogrešno tvrditi, da nema interesa za akciju ovakove vrste i kod članstva, ali slobodno možemo ustvrditi da krivnja leži isključivo na upravnim odborima društava, koji su svojim malodušnim stavom i ove godine onemogućili izgradnju domova na Kleku i Bitoraju.

Vjerujemo da će ovi podaci o dosadanjo našoj aktivnosti na izgradnji planinarskih objekata, kao i skice koje ćemo iznositi i u slijedećim brojevima ovog časopisa, zainteresirati svakog planinara, a pojedina društva još više usmjeriti na rad u ovom pravcu.

ISPRAVAK

U broju 9-10 našega časopisa potkrala se je na panoramskoj snimci, koja je otisнутa kao prilog članku dr. Vrtara mala tehnička pogreška, koja se može ispraviti na slijedeći način: desno od bijele okomite crte, koja dijeli panoramu Velebita u dva klišeja, treba izbaciti pojas širok 8 mm i tako skraćenu sliku ponovno sastaviti, jer je taj pojas slike otisnut dva puta. Bez ovoga ispravka ne će se slagati računski podaci izneseni u samome članku, pa se umoljavaju čitaoci da to uvaže.

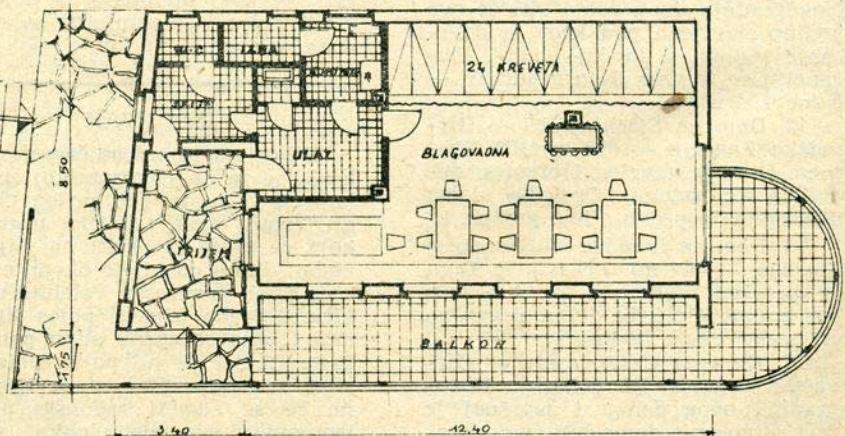
PLANINARSKI DOM NA SNJEŽNIKU (Gorski Kotar — 1490 m)

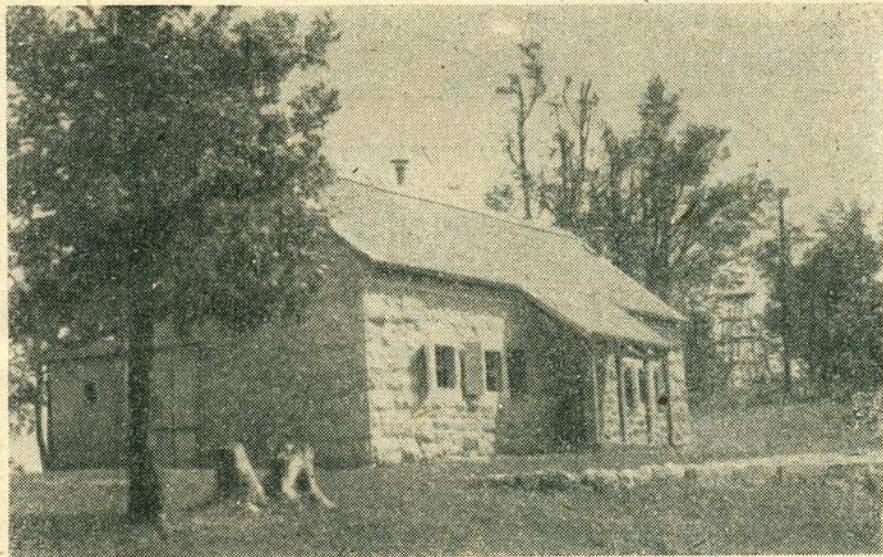
Dom je smješten ispod samog vrha Snježnika (1506 m) sa otvorenim vidicima na cijeli Kvarner sa Učkom, Alpe i Gorski Kotar. U prizemlju doma situirana je blagovaonica kapaciteta 60 osoba i spavaonica kapaciteta 24 ležaja. Uz sporedne prostorije dom će pružiti svakom planinaru ugodan smještaj. Ispod zgrade u podrumu uredena je

jedna prostorija kao bivak sa dva ležaja, za smještaj putnika u slučaju da dom nije otvoren.

Prilazni putevi: Od Rijeke cestom do Kamenjaka i dalje preko Platka markiranim putem do doma. Trajanje puta 7 sati. Od Lokava na Mrzlu Vodicu, preko Suhe Rećine — Risnjaka markiranim putem do doma. Trajanje puta 6,5 sati.

Prizemlje

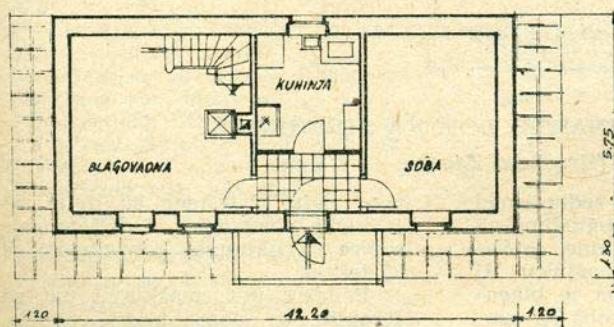
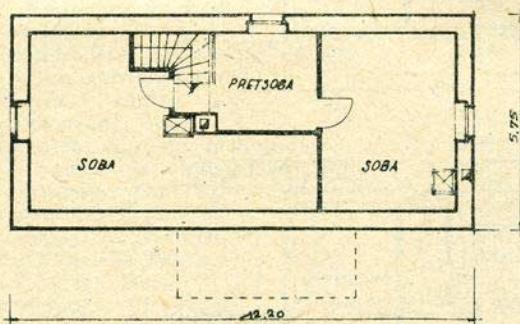

PLANINARSKI DOM
NA IVANČICI

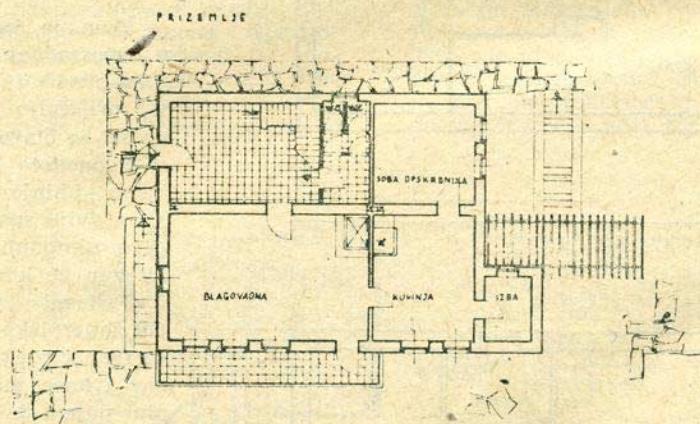
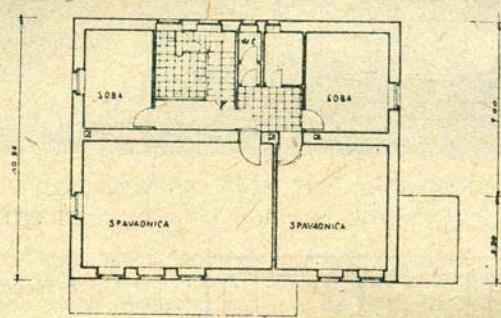
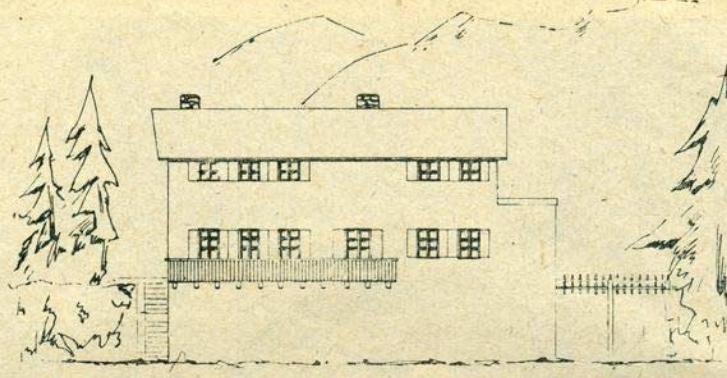
(Hrvatsko Zagorje
1061 m)

Dom je izgrađen u neposrednoj blizini samog vrha Ivančice. U prizemlju doma nalazi se blagovaonica kapaciteta 40 osoba sa kuhinjom. U I. katu dvije spavaonice sa ukupnim kapacitetom 20 ležaja.

Prilazni putevi: Od željezničke stанице Ivanec preko mјesta Ivanec markiranim putem do doma. Trajanje puta 3 sata. Od željezničке stанице Budinšćina preko Belca markiranim putem po južnoj strani Ivančice do doma. Trajanje puta 3,5 sati.

P.

PLANINARSKI DOM NA STRAHINJČICI

(Hrvatsko Zagorje — 618 m)

Dom je izgrađen na sedlu ispod vrha Goleša sa divnim pogledima na Ivančicu i Zasavske planine, te Samoborsko gorje i Medvednicu. U prizemlju doma situirana je blagovaonica kapaciteta 40 osoba sa sporednim prostorijama, koje pružaju planinaru dovoljan komfor. U pr-

vom katu smještene su dvije zajedničke spavaonice i dvije manje sobice sa ukupnim kapacitetom od 35 ležaja.

Prilazni put: markirani put od Krapine do doma preko rudnika. Trajanje puta 2 sata.

**IZVJEŠTAJ O SAKUPLJENOM DOBROVOLJNOM DOPRINOSU
I UBRANOJ ČLANARINI DO 31. X. 1951. GOD.**

Naziv društva	Ukupno sakupljeno dopri-nosa u Din	Od koliko je članova ubrana članarina u 1950 god.	1951 god.
1. PD Zagreb	149.860	12.008	6.428
2. PD »Mosor«, Split	16.560	300	330
3. PD Rijeka	10.000	300	—
4. PD Varaždin	39.500	500	1.211
5. PD »Kalmik«, Križevci	—	381	165
6. PD Sisak	13.780	400	230
7. PD Samobor	10.000	600	—
8. PD Bjelovar	45.220	592	67
9. PD Ivanec	15.160	260	—
10. PD »Dubovac«, Karlovac	23.680	457	350
11. PD Osijek	5.000	200	170
12. PD »Strahinjčica«, Krapina	11.140	300	—
13. PD »Dilj«, Slav. Brod	3.240	400	110
14. PD »Risnjak«, Delnice	31.320	450	392
15. PD Dubrovnik	4.660	176	111
16. PD Kaštel-Sućurac	—	190	—
17. PD Šibenik	—	350	—
18. PD Jastrebarsko	17.280	154	240
19. PD »Željezničar«, Zagreb	14.060	917	518
20. PD »Velebit«, Zagreb	—	1.700	1.400
21. PD »Grič«, Zagreb	125.000	—	900
22. PD Slav. Požega	11.600	544	350
23. PD »Visočica«, Gospić	—	200	72
24. PD »Prigorac«, Zagreb	7.200	192	—
25. PD Čakovec	1.060	214	108
26. PD »Runolist«, Stenjevec-Zagreb	1.460	105	—
27. PD »Kunagora«, Pregrada	—	102	125
28. PD »Klek«, Ogulin	—	107	—
29. PD »Zavižan«, Senj	760	166	47
30. PD »Bijele stijene«, Mrkopalj	11.960	160	100
31. PD »Susedgrad«, Podsused-Zagreb	1.000	134	348
32. PD »Sljeme«, Zagreb	31.000	497	638
33. PD »Grafičar«, Zagreb	10.580	192	460
34. PD »Bilo«, Koprivnica	6.200	152	56
35. PD »Učka«, Juršići	840	27	—
36. PD »Rudar«, Raša	—	100	50
37. PD »Papuk«, Virovitica	4.120	103	270
38. PD »Bjelolasica«, Ravna Gora	6.000	130	65
39. PD Ozalj	480	34	—
40. PD »Dom JA«, Zagreb	4.290	252	167
41. PD »Vinica«, Duga Resa	2.300	100	—
42. PD Opatija	—	—	60
43. PD »Risnjak«, Zagreb	5.560	—	660
44. PD »Zanatlija«, Zagreb	62.600	—	1.000
45. PD »Grebengrad«, Novi Marof	—	—	51
46. PD »Biokovo«, Makarska	9.600	—	120
47. PD »Zrinjska Gora«, Petrinja	—	—	—
48. PD »Vrani Kamen«, Podr. Slatina	—	—	92
49. PD »Cepin«, Vrapče-Zagreb	—	—	59
50. PD »Cesograd«, Klanjec	—	—	—
51. PD »Josip Kraš«, Karlovac	—	—	—
52. PD »Psunj«, Novska	—	—	140
53. PD »Petrov Vrh«, Daruvar	—	—	150
54. PD »Krndija«, Kutjevo	—	—	50
55. PD »Lukovo«, Crikvenica	—	—	—
56. PD »Javor«, Desinić	—	—	—
57. PD »Štirovača«, Perušić	—	—	—
58. PD »Vukomerić«, Velika Gorica	—	—	120
59. PD »Kozarac«, Vrbovsko	—	—	—

U k u p n o :

714.070

24.146

17.980

IZ FINANCIJSKO-GOSPODARSKE
KOMISIJE PSH-a

*Članarina i finansijski obračun
za 1951. god.*

Kako vidimo iz prednje tabele do 31. X. o. g. ubrano je 17.980 članarina. Ta brojka nam pokazuje broj članarina koje su društva uplatila odnosno obračunala savezu do 31. X. o. g., dok je broj u stvari ubranih članarina mnogo veći, ali ćemo ga moći iskazati tek poslije uplate iste u Savezu. No i ta nam brojka pokazuje da bi mogli dostići prošlogodišnji broj članstva, unatoč toga što su otpali t. zv. »članovi rekvizita«, ako društva još poduzmu potrebne mjere za naplatu zaostale članarine.

Za sad bi se ograničili samo na jednu malu analizu. Dok je u 1950. g. devet zagrebačkih društava (PD Zagreb, Velebit, Željezničar, Prigorac, Runolist, Susedgrad, Slijeme, Grafičar, Dom JA) ubralo 15.997 članarina, dotle su 32 društva iz pokrajine ubrala ukupno 8.149 članarina. U 1951. god. t. j. do 31. X. trinaest zagrebačkih društava (pridošli su: PD Grič, Risnjak, Zanatlija i Cepin) uplatilo je pak Savezu 12.578 članarina, a 46 društava iz pokrajine 5.402 članarina. Zanimljivo će biti da li će se i u kojem će su obimutaj iznos izmijeniti, a za sad ni ne bi mogli ulaziti u analizu uspjeha odnosno neuspjeha pojedinih društava u prikupljanju članova dok se ne završi konačni obračun članarine. No u vezi uplate i obračuna članarine kao i ostalih finansijskih obračuna upozorujemo društva i ovim putem na slijedeće:

Izvanredna godišnja skupština Planinarskog saveza Jugoslavije, održana dne 1. i 2. maja o. g. na Jahorini, razmotrila je problem finansijskog obračunavanja između planinarskih društava i republičkih saveza s jedne strane, te republičkih saveza i Planinarskog saveza Jugoslavije s druge strane i donijela je slijedeći zaključak:

»Broj članova planinarskih društava utvrđuje se sa brojem prodanih članskih markica na dan 15. XII. svake godine. Član koji ni do tog roka ne uplati članarinu briše se iz članstva, te ako želi ponovno postati član mora se iznova upisati. Društva

sa zaključno 15. XII. svake godine obustavljaju upis i naplatu članarine za tekuću godinu, te su dužna najkasnije do 20. XII. svake godine povratiti republičkom savezu neprodane markice i uplatiti određeni dio ubrane članarine. Republički savezi su dužni do 25. XII. svake godine povratiti Planinarskom savezu Jugoslavije neprodane markice i uplatiti odgovarajući dio ubrane članarine. Upis i naplata članarine opet počinje sa 1. I. slijedeće godine.«

Upoznajemo Vas sa gornjim zaključkom pošto se bliži kraj i finansijske i kalendarske godine, s tim, da ga se strogo pridržavate kako bi na vrijeme odgovorili svojim obavezama u pogledu obračuna članarine t. j. da sa 15. XII. 1951. obustavite upis članova i odmah povratite markice i obračunate naplaćenu članarinu. Naravno da do tog roka trebate da uložite sve napore za ubiranje nenaplaćene članarine, kao i da o gornjem obavijestite svoje članstvo oglasom u društvenim prostorijama ili sličnim načinom.

Za ilustraciju kako su ove mjere nužne navodimo samo to, da su nam pojedina društva obračunavala i vraćala markice za 1950. g., još u VIII. mjesecu ove godine! Nažalost ima jedno društvo, a to je PD Ozalj, koje još uopće nije obračunalo članarinu niti za 1950. godinu! Jasno je, da takovom poslovanju moramo stati na kraj, to tim prije, što sad prekasno vraćene markice ne ćemo moći priznavati, nego ćemo morati za njih teretiti društva. Moramo napomenuti i to, da iako je naše pravilo, da društva kvartalno vrše finansijski obračun sa Savezom, ipak ima još društava koja nisu ni za jedan kvartal Savezu obračunala članarini, te ih posebno moramo navesti i upozoriti na taj propust, bez obzira što su moguće na pr. na investicionim radovima postigla veliki uspjeh. To su: Planinarsko društvo Rijeka, Krapina, »Prigorac« (Zagreb), Samobor, Šibenik i Ozalj. Tu ne ubrajamо društava kao što su Petrinja, Klanjec, Crikvenica, Desinić, »Josip Kraš« (Karlovac) i t. d., koja su tokom ove godine osnovana, ali su također dužna, da se kvartalno obračunavaju, a nisu to učinila. Ima i društava koja su se tek za jedan kvartal obračunala, kao na pr. Bješovar, Ivanec, Ogulin, Duga Resa,

»Runolist« (Zagreb) i t. d. Sva ta društva moramo da upozorimo na potrebu pravovremenog finansijskog obračunavanja.

Pored obračuna članarine i legitimacija, moramo posebno napomenuti obračun prodanih planinarskih kalendara za 1951. g. Već se štampa planinarski kalendar za 1952. g. a društva kao Bjelovar, Rijeka, Ivanec, Dubrovnik, Samobor, Šibenik, »Velebit« (Zagreb), »Prigorac« (Zagreb), »Runolist« (Zagreb), Pregrada, Senj, Ravna Gora, Koprivnica, Ozalj, Duga Resa i Juršići nisu se još ni za jedan prodani kalendar obračunali! Također ogromna većina društva nije obračunala Savezu prodane značke za »Dan planinara«. Osim toga mnoga društva nisu izvršila uplatu pretplate za »Naše planine«. Za sve gorje, društva trebaju izvršiti finansijski obračun sa Savezom najkasnije do kraja ovog mjeseca t. j. do 30. XI. 1951. godine, uključujući tu i uplatu do sad ubranog doprinosa za izgradnju planinarskih objekata!

Savez je ove godine uložio ogromne napore na investicionie radove i obilno potpomogao društva kod izgradnje planinarskih objekata. Međutim, kako smo iz naprijed izloženog vidjeli, veći broj društava nije podmirio svoja dugovanja prema Savezu i time doveo do toga, da Savez ne može pokrивati svoje rashode, jer ne pristižu planirani prihodi, a da ne govorimo o obavezama Saveza prema Planinarskom savezu Jugoslavije.

Osim gornjeg upozorujemo društva, da već sada počnu vršiti pripremu za pravovremenu izradu bilance za 1951. g., u kojoj mora biti, naravno, obuhvaćena sva imovina društva. Ta bilanca mora biti izrađena per 31. XII. 1951. i sva društva je moraju dostaviti Savezu najkasnije do 15. I. 1952. god., jer je Savez dužan dostaviti Planinarskom savezu Jugoslavije imovinsku bilancu za 1951. g. do 25. I. 1952. god. Upozoravamo, da je ta bilanca potrebna, osim za godišnje skupštine društava, još i kao sredstvo za ishodenje investicionih kredita za 1952. g., a također i za godišnju skupštinu našeg Saveza, koja se ima održati početkom 1952. g.

Financiranje izgradnje plan. objekata

Do 15. XI. o. g. dati su za građevinske rade slijedeći iznosi društva od strane Saveza: PD Rijeka: za dovršenje domova na Snježniku i Platku: Din 2.800.000.—, PD Senj: za obnovu kuće na Zavižanu (Velebit): Din 1.100.000.—, PD Zagreb: za izgradnju doma na Puntijarki: Din 2.600.000.—, PD Krapina: za dovršenje doma na Strahinjčici: 550.000.— Din, PD Ivanec: za dovršenje doma na Ivančici: 400.000.— Din, PD Split: za dovršenje doma na Mosoru: Din 807.798.—, PD Makarska: za obnovu kuće na Biokovu: 1.104.563.— Din, PD Klanjec: za izgradnju kuće na Cesargradu: 200.000.— Din; PD Jastrebarsko: za izgradnju doma na Japetiću: 750.000.— Din, PD Osijek: za dovršenje doma na Jankovcu: 2.000.000.—, PD Gospić: za obnovu kuće na Bačić-Kosi: 400.000.— Din; PD Željezničar (Zagreb): za proširenje kuće na Oštretu: 100.000.— Din, PD Prigorac: za adaptaciju kuće na Vugrovcu: 50.000.— Din, PD Delnice: za obnovu kuće na Risnjaku: Din 1.050.000.—, PD Grafičar: za izgradnju doma na Sv. Jakobu: 1.100.000.— Din. Za obnovu kuće na Bijelim stijenama: 221.708.— Din, za obnovu Piramide na Sljemenu: 69.255.— Din. Osim gornjih iznosa Savez je podjelio pojedinim društvima pomoći u građevinskom materijalu u ukupnom iznosu od 1.374.616.— Din.

Uz gornje iznose Savez je uspio da još osigura najnužnija finansijska sredstva koja su potrebna da se ovo-godišnja građevinska sezona završi potpunim uspjehom.

Savez također osim toga uspješno privodi kraju pregovore za povratak bivšeg Tomislavovog doma na Sljemenu — planinarskoj organizaciji.

Doprinosi:

U dalnjem toku akcije istakli su se slijedeći planinari: PD Zagreb: Sertić Milan, Gajer Ljudevit, Erega Franjo, Peharec Zvonimir; PD Sljeme: Kardašić Zlata, Kuftinec Anka, Bubić Jozo, Jerković Mira, Japundžić Ljubo; PD Delnice: Mihičić Antun, Jelinek Maks, Šafar Ivan, Kavran Pavao; PD Zanatlija: Ruhek Josip, Lovrić Luka, Fider Stjepan, Masnec Slavko, Kamrath Ivan, Hor-

vat Marija; PD Bjelovar: Kušen Rudiolf; PD Grič: Hudina Vjekoslav, Drvodelić Marko.

Na žalost ne posjedujemo izvještaje iz svih društava, pa prema tome ne možemo iznijeti imena svih članova, koji su se založili na tom radu, a u vezi s tim i sama navedena svota od Din 714.070.— je u stvari veća, no nemamo još konačnih podataka.

Specifikacija uplata:

Počnovo umoljavamo društva, da prilikom doznačivanja novca Savezu, na poledini uplatnice točno naznačuju u koju svrhu dostavljaju novac. To nije teško učiniti, a u protivnom ima knjigovodstvo Saveza velikih poteškoća kod rasknjižavanja primljenih doznaka.

Ivan Pačkovski

OMLADINSKA SEKCIJA P. D. ZAGREB

jedna je od najživljih sekcija ovoga društva, koja između ostalog, vodi mnogo računa o stručnom uzdizanju članstva. Tako je sekcija održala, od 2. do 12. kolovoza o. g., Omladinski planinarski tečaj u Golubnjaku kod Lokava, kao najprikladnijem mjestu za pohode na važnije planine Gorskog Kotara.

Tečaj je finansiralo Planinarsko društvo Zagreb; vođe tečaja bili su drugovi Ante Pintarić i Dražen Zupanc, a učestvovalo je 18 omladića.

Tehnička nastava odvijala se na terenu, dok su se predavanja održavala u logoru.

Održana su slijedeća predavanja: Mirko Zgaga — O planinarstvu i alpinizmu, Opasnosti u planini; Ante Pintarić — Pružanje prve pomoći (sa praktičnim vježbama i instrumentima); Dražen Zupanc — Povijest planinarstva i alpinizma i Orientacija (praktično na terenu).

Tehnička se nastava odvijala u manjim samostalnim grupama sa nastavnicima Fišerom, Zgagom, Kalemom, Pintarićem i Zupancem.

U okviru tečaja izvršeni su usponi na Bitoraj, Viševicu, Medvedak, Bijele stijene, Drgomalj, Petehovac, Risnjak i Hrvatski Sježnik. Osim toga posjećena je špilja Lokvarka, koja je, nažalost potpuno zapuštena.

Na kraju su polaznicima tečaja podijeljene nove značke Omladinske sekcije i dane iscrpne upute kako da usmjeri svoj daljnji rad u planinarskim organizacijama.

Dražen Zupanc

ZANIMLJIVOSTI IZ PLANINARSKOG SVIJETA

Francuska Himalaja-ekspedicija koja je 1951. godine radila u Nanda-Devis području izgubila je vodu ekspedicije Roger Duplata i njegovog pratiloca Gilberta Vignesa. Oni su nestali pri pokušaju uspona na Nanda-Devis zapadni vrh (7816 m), odnosno na prijelazu toga vrha k istočnom vrhu (7434 m). Posljednji su put bili viđeni na glavnom vrhu 29. lipnja o. g.

Na zapadni (glavni) vrh uspeli su se prvi puta 1934. g. Englezi Tilman i Odell, a na istočni vrh godine 1939. poljski alpinisti.

O planinarskoj nesreći na Nanga-Parbatu javlja »Himalaja Žurnal«, da su tri britanska alpinista Crace, Marsh i Thornley u cilju znanstvenih istraživanja na Nanga-Parbatu, prodrili bez nosača do 5.500 metara visine i to nakon što je Marsh morao sići zbog ozebina. Od 1. prosinca 1950. godine Crace i Thornley su nestali.

Njemačka Himalaja ekspedicija predviđena je za 1952. godinu pod vodstvom Rudolfa Petersa, prvog penjača sjeverne stijene Grand Jorresa. Među ostalim učestvuju članovi austrijskog Alpenkluba Toni Mesner i Tirolac Kuno Reiner.

Mount Everest biti će, kako javlja švicarski »Les Alpes«, uskoro napadnut sa svih strana. Osim jedne ruske ekspedicije, o kojoj se ne zna za detalje, pokušati će jedna grupa američkih alpinista svladati ga sa juga iz Nepala. Ovu ekspediciju vodi Oskar Houston, a prate ga njegov sin Dr. Charles Houston, major Tilman i E. Colves.